МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра української мови і літератури

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Для напряму/спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Філологія (Українська мова та література)

Автор:
доцент кафедри української мови
і літератури Гурдуз А. І.

Затверджено на засіданні кафедри від «28» серпня 2017 р.
Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії філологічного факультету «28» серпня 2017 р.
Затверджено на засіданні вченої ради філологічного факультету «28» серпня 2017 р.

Миколаїв – 2017

Зміст навчально-методичного комплексу

1. Титульна сторінка.
2. Зміст НМК.
3. Витяги з ОКХ, ОПП спеціальності.
4. Навчальна програма дисципліни (*знаходиться в окремій папці 21.1-06*).
5. Робоча навчальна програма дисципліни (*знаходиться в окремій папці 21.1-07*).
6. Програми навчальної, технологічної і професійної практик (*не передбачено навчальним планом*).
7. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів.
8. Навчальні-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо (*навчально-методичний посібник „Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація”, заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015, у співавт.) знаходиться в окремій папці 21.1-15*).
9. Конспект лекцій з дисципліни.
10. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для контрольних робіт.
11. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
12. Завдання на курсові та дипломні проекти (*не передбачено навчальним планом*).
13. Контрольні завдання до практичних занять, завдання для заліків.
14. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети (*навчальним планом передбачено залік*).
15. Методичні рекомендації та розробки викладача (*навчально-методичний посібник „Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація”, заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015, у співавт.) знаходиться в окремій папці 21.1-15*).
16. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів (зокрема, банк тестів, теми рефератів, глосарій).
17. Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання (*не передбачено навчальним планом*).
18. Інші матеріали: Концепція курсу.

Список рекомендованої літератури до дисципліни.

Витяг з ОПП

Програма навчальної дисципліни складається з 3 кредитів:

Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Тема 1. Наука як сфера людської діяльності. Специфіка науково-дослідницької діяльності.

Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості. Методологія наукового дослідження. Організація творчої діяльності. Робочий день науковця. Робоче місце науковця.. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності. Методи і техніка дослідження. Використовування методів наукового пізнання. Методи, що застосовуються на емпірічному і теоретичному рівнях досліджень. Методи теоретичних досліджень.

Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів

Тема 3. Науковий стиль і науковий текст. Підготовка публікацій, рефератів, доповідей

Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ

Тема 4. Курсова, дипломна, магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.

Методи навчання

Усний виклад матеріалу, проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, вправи, спостереження над усним мовленням, спостереження над мовним матеріалом, порівняльний аналіз, інтерактивні імітаційні методи (рольові ігри, ситуативні завдання).

Дидактичні засоби навчання: перевірка виконання завдань для самостійної роботи і лабораторних занять, тестових завдань, контрольних робіт.

Витяг з ОКХ

Бакалавр повинен *знати:*

методологію проведення наукових досліджень, принципи написання й оформлення рефератів, наукових статей, курсових, бакалаврських і магістерських дипломних робіт; правила технології та організації науково-дослідницької діяльності, роботи з науковими джерелами; норми сучасної української літературної мови (орфоепічні, орфографічні, лексичні, граматичні й стилістичні).

Бакалавр повинен *уміти*:

виконувати реферати, наукові статті, моделювати курсові, бакалаврські, дипломні і магістерські роботи, писати рецензії й відгуки на різножанрові наукові тексти; аналізувати твори в єдності їх змісту й форми, володіти літературознавчою термінологією; грамотно оформляти бібліографічний апарат дослідження, самостійно проводити аналіз наукових, довідкових і навчальних джерел.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває відповідними компетентностями:

І. Фахові:

- знати теоретичні основи організації науково-дослідницької діяльності;
- володіти технологією та методикою організації наукової творчості;
- знати психологічні основи організації наукової діяльності;
- мати вміння і навички здійснення наукових досліджень та оформлення їх результатів у вигляді рефератів, статей, доповідей, курсових і дипломних робіт з урахуванням основних вимог;
- знати термінологічний апарат навчальної дисципліни;
- володіти навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми;
- уміти встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів;
- використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів;
- здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу;
- уміти виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання;
- удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви.

ІІ. Загальнопредметні:

- володіти орфоепічними, орфографічними, лексичними, граматичними і стилістичними нормами сучасної української літературної мови;
- уміти користуватись науковою, навчальною, довідковою літературою;
- уміти вести наукову дискусію й володіння навичками публічного виступу;
- знати специфіку наукового стилю сучасної української літературної мови;
- уміти критично оцінювати отриману наукову інформацію;
- уміти здійснювати відбір та аналіз фактичного матеріалу;
- володінти методикою створення усного й письмового наукового тексту за спеціальністю;
- володіти етичними та правовими нормами організації навчально-виховного процесу під час навчання предмета літератури;
- мати належний рівень знань з історії й теорії світової культури й літератури;
- мати навички наукової організації праці і застосовувати їх у практичній діяльності;
- уміти працювати з довідковими джерелами, базами даних різного типу, здійснювати загальнонауковий пошук, аналіз першоджерел;
- мати розвинений художньо-естетичний смак;
- усвідомлювати зв’язок літератури з життєвою дійсністю;
- використовувати здобуті знання на практиці при проведенні прес-конференцій, «круглих столів», «літературних віталень», презентацій книг тощо;
- уміти творчо застосовувати набуті знання під час проходження шкільної практики;
- мати вміння наукової організації педагогічної праці;
- вміти застосовувати набуті під час вивчення навчальної дисципліни знання, вміння і навички у практиці шкільного викладання мови і літератури.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи_____ Н. І. Василькова
28 серпня 2017 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки

014 Середня освіта, 035 Філологія

014.01 Середня освіта (Українська мова і література),

035.01 Філологія (Українська мова та література)

Середня освіта: Українська мова та література, редагування освітніх видань

Середня освіта: Українська мова та література. Мова і література (англійська)

Філологія: Українська мова та література

Філологічний факультет

Миколаїв – 2017

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Гурдуз Андрій Іванович, доцент кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри української мови і літератури
Протокол від “28” серпня 2017 року № 1

Завідувач кафедри
української мови і літератури _____ (Філатова О. С.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від “28” серпня 2017 року №
Голова навчально-методичної комісії _____ (Мхитарян О. Д.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «28» серпня 2017 року № 12
Голова навчально-методичної комісії університету _____Василькова Н. І.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Історія світової літератури” складена Гурдузом А. І. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальностей 014 Середня освіта, 035 Філологія, предметна спеціалізація 014.01 Середня освіта (Українська мова і література), освітня програма: Редагування освітніх видань; Мова і література (англійська); 035.01 Філологія (Українська мова та література).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організація та методика написання науково-дослідницьких робіт різних видів.

Міждисциплінарні зв’язки: комплекс літературознавчих і мовознавчих дисциплін, сучасна українська літературна мова, стилістика української мови, ергономіка.

Програма навчальної дисципліни складається з 3 кредитів:

Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів

Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни „Методологія наукових досліджень” є навчити студентів правилам організації науково-дослідницької діяльності, оволодіння ними методологією проведення наукових досліджень, вироблення вмінь та навичок написання рефератів, статей, курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт.

виховання у студентів почуття власної гідності, потреби в читанні, інтерес до художнього слова, формування естетичних смаків, високої загальної та читацької культури.

1.2. Завдання:

- висвітлити теоретичні основи, питання методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності;
- ознайомити студентів з сутністю, послідовністю виконання, підготовкою до захисту бакалаврських, дипломних і магістерських робіт;
- виробити у студентів уміння та навички роботи над рефератом, науковою статтею та доповідями;
- сприяти ґрунтовному оволодінню орфоепічними, орфографічними, лексичними, граматичними й стилістичними нормами сучасної української літературної мови;
- підвищити рівень культури усного й писемного мовлення студентів;
- виробити в студентів уважне й критичне ставлення до свого мовлення й суспільної мовної практики;
- збагатити лексичний запас студентів новими термінами з фахової підготовки;
- навчити студентів самостійно працювати з науковою, навчальною, довідковою літературою.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває відповідними компетентностями:

І. Загальні компетентності:

– Здатність до навчання.
– Здатність працювати самостійно, готовність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень.
– Здатність до аналізу і синтезу.
– Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
– Здатність застосовувати знання на практиці.

ІІ. Фахові компетентності:

- Знання теоретичних основ організації науково-дослідницької діяльності;
- Володіння технологією та методикою організації наукової творчості;
- Знання психологічних основ організації наукової діяльності;

- Уміння і навички здійснення наукових досліджень та оформлення їх результатів у вигляді рефератів, статей, доповідей, курсових і дипломних робіт з урахуванням основних вимог;
- Знання термінологічного апарату навчальної дисципліни;
- Володіння навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми;
- Уміння встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів;
- Здатність використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів;
- Уміння здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу;
- Уміння виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання;
- Здатність удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Тема 1. Наука як сфера людської діяльності. Специфіка науково-дослідницької діяльності.

Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості. Методологія наукового дослідження. Організація творчої діяльності. Робочий день науковця. Робоче місце науковця.. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності. Методи і техніка дослідження. Використовування методів наукового пізнання. Методи, що застосовуються на емпірічному і теоретичному рівнях досліджень. Методи теоретичних досліджень.

Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів

Тема 3. Науковий стиль і науковий текст. Підготовка публікацій, рефератів, доповідей

Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ

Тема 4. Курсова, дипломна, магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.

3. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.
2. Навчально-методичний комплекс „Основи наукових досліджень”. – URL до електронного варіанта: https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257 .

Базова

1. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
2. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
3. Корнієнко І. А. Вступ до наукових досліджень : навчально-методичний посібник / І. А. Корнієнко. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2013. – 156 с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Основні вимоги до дипломних та випускних робіт студентів-філологів: Метод. рекомендації / укл. О.Штонь, В.Буда. – Тернопіль, 2000. – 21 с.
7. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор’єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.

8. П’ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
9. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
10. Свердан М.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.М. Свердан, М.Р. Свердан. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с.
11. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
12. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
13. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с.
14. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К.: Знання, 2006. – 307с.

Допоміжна

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник для студ. екон. спец. вузів. – К.: Вища шк., 1997. – 271 с.
2. Галузинський В.М. Місце науково-дослідної роботи студентів у концепції вдосконалення підготовки сучасного вчителя / В.М.Галузинький, М.Б.Євтух, Є.С.Спіцин // Нові технології навчання. – Вип.27. – К., 2000. – С.94-104.
3. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91с.
4. Головащук С.І. Орфографічний словник. – К., 1994.
5. Зубков М. Сучасний російсько-український і українсько-російський словник. – Харків, 2000.
6. Літературознавча енциклопедія: в 2 т. / авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К. : ВЦ „Академія”, 2007. – 624 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром’як, Ю.І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с.
8. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К., 1997. – 56 с.
9. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпушко. – К., 1998.
10. Російсько-український і українсько-російський тлумачний словник / за заг.ред. Л.Г.Савченко. – Х., 2004.
11. Російсько-український словник наукової термінології : в 3 т. – К., 1994-1998.
12. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінів-сполучень / за ред. Л.М.Пустовіт. – К., 2000.
13. Словник труднощів української мови / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К., 1992.
14. Словник української мови: в 11 т. – К., 1970-1980.
15. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.
16. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К., 2001.
17. Український правопис. – К., 2000.

Інформаційні ресурси

1. Посилання на сайт викладача: https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257 .
2. Підручники, посібники:
   – Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К. : Вища школа, 2001. – 91 с. (10 прим. у бібл.).
   – Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 186 с. – (10 прим. у бібл.).

– Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с. (1 прим. у бібл.).
– Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Професіонал, 2007. – 240 с. (15 прим. у бібл.)
– Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с. (10 прим. у бібл.)
– Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144с. (11 прим. у бібл.)
– Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005. (1 прим. у бібл.)
– Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с. (8 прим. у бібл.)
– Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Кондор, 2003. – 192 с. (2 прим. у бібл.)
– Основи методології та організації наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / За ред. А. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с. (10 прим. у бібл.)
– Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с. (10 прим. у бібл.)
– Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с. (6 прим. у бібл.)
– Практичні рекомендації з підготовки і захисту магістерської роботи : Для спеціальності ПМСО. Історія / Уклад. О.М. Караульна. – Миколаїв: Іліон, 2008. – 36 с. (3 прим. у бібл.)
– П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с. (1 прим. у бібл.)
– Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с. (6 прим. у бібл.)
– Свердан М.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.М. Свердан, М.Р. Свердан. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с. (1 прим. у бібл.)
– Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с. (10 прим. у бібл.)
– Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с. (9 прим. у бібл.)
– Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с. (10 прим. у бібл.)
– Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с. (10 прим. у бібл.)
– Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К. : Знання, 2006. – 307 с. (1 прим. у бібл.)

3. Електронні підручники, посібники, статті:
    1. Колісніченко Е. В. Основи наукових досліджень. Опорний конспект лекцій. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – URL : www.essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/62596/Kolisnichenko.doc
    2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с. – URL : https://nmetau.edu.ua/file/romanchikov_osnovi_naukovih_doslidzhen.pdf
    3. Основи наукових досліджень: Конспект. / упоряд. : д.т.н,, проф.. Пістунов Ігор Миколайович. – Дніпропетровськ. 2007. – URL : www.library.dgtu.donetsk.ua/bibl.../osnnaukdosldnepr.pdf
    4. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: Навч.посіб. – Л. : Ромус-поліграф, 2002 – 128 с. – URL : imath.kiev.ua/~golub/ref/martsin.pdf
    5. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. — К., 2010. – 352 с. – URL : biology.univ.kiev.ua/images/stories/.../konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf
    6. Основи наукових досліджень. Програма, плани лабораторних занять, короткі теоретичні відомості, а також методичні рекомендації до виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів денної форми навчання. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань : КопіЦентр, 2012. – 42 с. – URL : dspace.udpu.org.ua:8080/.../Osnovy_naukovykh_doslidzhe..
    7. Методика та методологія наукових досліджень : Бібліографічнийпокажчик / уклад. С.С. Гордєй. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – 18 с. – URL : librarymnu.kl.com.ua/Documents/.../nauk_doslid2.doc
    8. Корнієнко І. А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколоаїв, 2005. – 36 с. – URL : uadocs.exdat.com/docs/index-411531.html

4. **Форма підсумкового контролю успішності навчання:** залік

5. **Засоби діагностики успішності навчання:**

виконання усних / письмових / комбінованих, тестових завдань; проведення контрольної роботи; написання повідомлень, рефератів тощо.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи_____ Н. І. Василькова
28 серпня 2017 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки

014 Середня освіта, 035 Філологія

014.01 Середня освіта (Українська мова і література),

035.01 Філологія (Українська мова та література)

Середня освіта: Українська мова та література, редагування освітніх видань

Середня освіта: Українська мова та література. Мова і література (англійська)

Філологія: Українська мова та література

Філологічний факультет

2017–2018 навчальний рік

Робоча програма навчальної нормативної дисципліни «Методологія наукових досліджень» для студентів для студентів спеціальностей 014 Середня освіта, 035 Філологія, шифр спеціальностей 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Редагування освітніх видань; Мова і література (англійська); 035.01 Філологія (Українська мова та література).

Розробник: Гурдуз Андрій Іванович, доцент кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, доцент _____ (Гурдуз А. І.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 1 від «28» серпня 2017 р.

Завідувач кафедри _____ (Філатова О. С.)

«28» серпня 2017 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Денна форма навчання

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td colspan="2">денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 3</td><td rowspan="2">Галузь знань
01 Освіта
03 Гуманітарні науки
Спеціальність 014 Середня освіта, 035 Філологія</td><td colspan="2" rowspan="2">Нормативна/ Варіативна</td></tr>
<tr></tr>
<tr><td rowspan="3">Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат.</td><td rowspan="4">014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Редагування освітніх видань; Мова і література (англійська) ; 035.01 Філологія Українська мова та література</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>Загальна кількість годин – 90</td><td>2</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="9">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2
самостійної роботи студента – 6</td><td rowspan="9">Ступінь бакалавра</td><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>10</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33,3% / 76,7%).

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Денна форма навчання

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td colspan="2">денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
01 Освіта
03 Гуманітарні науки</td><td colspan="2" rowspan="2">Нормативна/ Варіативна</td></tr>
<tr><td>Спеціальність 014 Середня освіта, 035 Філологія</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат.</td><td rowspan="4">014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Редагування освітніх видань; Мова і література (англійська) ; 035.01 Філологія Українська мова та література</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>2</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 90</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>4</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="11">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2
самостійної роботи студента – 6</td><td rowspan="11">Ступінь бакалавра</td><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>10</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>20</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33,3% / 76,7%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: навчити студентів правилам організації науково-дослідницької діяльності, оволодіння ними методологією проведення наукових досліджень, вироблення вмінь та навичок написання рефератів, статей, курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт;

виховання у студентів почуття власної гідності, потреби в читанні, інтерес до художнього слова, формування естетичних смаків, високої загальної та читацької культури.

Завдання курсу:

- висвітлити теоретичні основи, питання психології та технології наукової творчості, організації науково-дослідницької діяльності;
- ознайомити студентів із сутністю, послідовністю виконання, підготовкою до захисту бакалаврських, дипломних і магістерських робіт;
- виробити у студентів уміння та навички роботи над рефератом, науковою статею та доповідями;
- сприяти ґрунтовному оволодінню орфоепічними, орфографічними, лексичними, граматичними й стилістичними нормами сучасної української літературної мови;
- підвищити рівень культури усного й писемного мовлення студентів;
- виробити в студентів уважне й критичне ставлення до свого мовлення й суспільної мовної практики;
- збагатити лексичний запас студентів новими термінами з фахової підготовки;
- навчити студентів самостійно працювати з науковою, навчальною, довідковою літературою.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває відповідними компетентностями:

І. Загальні компетентності:

– Здатність до навчання.
– Здатність працювати самостійно, готовність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень.
– Здатність до аналізу і синтезу.
– Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
– Здатність застосовувати знання на практиці.

ІІ. Фахові компетентності:

- Знання теоретичних основ організації науково-дослідницької діяльності;
- Володіння технологією та методикою організації наукової творчості;
- Знання психологічних основ організації наукової діяльності;
- Уміння і навички здійснення наукових досліджень та оформлення їх результатів у вигляді рефератів, статей, доповідей, курсових і дипломних робіт з урахуванням основних вимог;
- Знання термінологічного апарату навчальної дисципліни;
- Володіння навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми;
- Уміння встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів;
- Здатність використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів;
- Уміння здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу;
- Уміння виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання;
- Здатність удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності

Тема 1. Наука як сфера людської діяльності. Специфіка науково-дослідницької діяльності.

Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості. Методологія наукового дослідження. Організація творчої діяльності. Робочий день науковця. Робоче місце науковця.. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності. Методи і техніка дослідження. Використовування методів наукового пізнання. Методи, що застосовуються на емпірічному і теоретичному рівнях досліджень. Методи теоретичних досліджень.

Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів

Тема 3. Науковий стиль і науковий текст. Підготовка публікацій, рефератів, доповідей

Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ

Тема 4. Курсова, дипломна, магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.

4. Структура навчальної дисципліни
Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		л	п	конс.	ср
1	2	3	4	5	6
Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності					
Тема 1. Наука як сфера людської діяльності	14	2	2		10
Тема 2. Психологія і технологія наукової творчості. Методологія наукового дослідження	16	2	4		10
Усього за кредит 1	30	4	6		20
Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів					
Тема 3. Науковий стиль і науковий текст. Підготовка публікацій, рефератів, доповідей.	30	2	8		20
Усього за кредит 2	30	2	8		20
Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ					
Тема 4. Курсова, дипломна, магістерська робота як кваліфікаційне дослідження	30	4	6		20
Усього за кредит 3	30	4	6		20
Усього	90	10	20		60

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності	
1.	Наука як сфера людської діяльності	2
2.	Психологія і технологія наукової творчості. Методологія наукових досліджень	4
	Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів	
3.	Науковий стиль і науковий текст	2
4.	Підготовка публікацій та доповідей	4
5.	Підготовка реферату. Техніка написання тексту реферату	2
	Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ	
6.	Курсова і дипломна робота (бакалавра, магістра) та етапи роботи над ними	2
7.	Структура курсової, бакалаврської й магістерської роботи	4
	Усього	20

7. Самостійні роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Специфіка науково-дослідницької діяльності	
1	Наукова парадигма й основи роботи в ній (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)	10
2	Науково-дослідний проект як процес і результат (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)	10
	Кредит 2. Опрацювання основних наукових жанрів	
3	Науковий реферат: підготовка і презентація (модель реферату, презентація)	6
4	Виконання і презентація наукової статті. Доповідь.	14

	(модель статті / стаття, презентація; доповідь)	
	Кредит 3. Кваліфікаційні дослідження у ВНЗ	
5	Специфіка форми і змісту курсової роботи (модель курсової роботи, письмові відповіді на вказані питання)	20
	Усього	60

9. Індивідуальні завдання

Реферат, художній аналіз творів різних жанрів, виконання творчих завдань, добір ілюстративного матеріалу.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу, проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз, виразне читання текстів.

11. Методи контролю

Усне опитування, письмове опитування, написання рефератів, тестування, читання та аналіз художніх творів, написання самостійних та контрольних робіт.

Основними критеріями оцінювання навчальної діяльності студентів з курсу є її систематичність, активність і результативність.

Показниками систематичності навчальної діяльності є відвідування студентами практичних занять з курсу та своєчасне виконання навчальних і контрольних робіт. Активність студента на практичних заняттях визначається якістю підготовки до нього і рівнем виконання практичних завдань. Показником результативності є правильність виконання на практичних заняттях усіх видів робіт (зокрема, контрольних), ґрунтовність опрацювання тем для самостійного вивчення, а також участь у науково-дослідній роботі.

Основними формами поточного контролю є такі види робіт:

1. перевірка (усна, письмова) рівня засвоєння теоретичного матеріалу за навчальними темами;
2. контрольні завдання:
3. усний або письмовий експрес-контроль;
4. тестування;
5. перевірка рівня засвоєння студентами навчальних тем, призначених для самостійного та індивідуального опрацювання;
6. підсумкова комплексна контрольна робота.

Об’єктами поточного контролю знань студента є:

1) систематичність та активність роботи на практичних заняттях (оцінці підлягає рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних заняттях; активність при обговорюванні питань, що винесені на практичні заняття);

2) виконання завдань для самостійного опрацювання. Самостійна робота є позааудиторною і призначена для самостійного ознайомлення студента з певними розділами курсу за рекомендованими викладачем матеріалами і підготовки до виконання індивідуальних завдань. Організація самостійної роботи студентів має здійснюватися з дотриманням індивідуального підходу. Індивідуальні завдання можуть виконувати за бажанням усі студенти або окремі з них (творчо обдаровані, вимогливі, з досвідом практичної діяльності, навчання та роботи за кордоном тощо). Індивідуалізація самостійної роботи сприяє самореалізації студента, розкриваючи в нього такі грані особистості, які допомагають професійному розвитку.

Основними видами самостійної роботи з друкованим матеріалом є:

— самостійне вивчення за підручником або іншими джерелами тем і розділів, визначених викладачем;

— попереднє ознайомлення з матеріалом наступного заняття з метою введення студентів у коло питань, що доведеться вивчати;

- аналіз, синтез, порівняння, ґрунтування явищ, фактів, закономірностей, викладених у друкованих джерелах інформації, з метою підготування відповідей на поставлені напередодні викладачем запитання та з метою закріплення здобутих знань;
- розгляд і аналіз таблиць та ілюстрацій, вміщених у підручнику;
- конспектування самостійно прочитаного;
- підготування доповідей, рефератів, анотацій тощо.

3) виконання контрольних завдань. Кредитний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань того чи іншого кредиту, до якої включаються елементи знань з планового повторення попередніх кредитів. Завдання для контролю складаються з двох рівнів: репродуктивного і творчого. Завдання репродуктивного рівня складаються з двох частин: нові знання і елементи знань з повторення попередніх кредитів. Сума балів за завдання репродуктивного рівня контрольної роботи становить 50 %. Загальна сума балів за одну контрольну роботу становить 40 балів. Сума балів становить 300: 120 балів за КР + 180 балів за інші види робіт.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота				КР	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	120	300/100
36	36	36	36		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

13. Методичне забезпечення

1. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.
2. Навчально-методичний комплекс „Основи наукових досліджень". – URL до електронного варіанта: https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257 .

Рекомендована література

Базова

1. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
2. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
3. Корнієнко І. А. Вступ до наукових досліджень : навчально-методичний посібник / І. А. Корнієнко. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2013. – 156 с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Основні вимоги до дипломних та випускних робіт студентів-філологів: Метод. рекомендації / укл. О.Штонь, В.Буда. – Тернопіль, 2000. – 21 с.
7. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
8. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
9. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
10. Свердан М.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.М. Свердан, М.Р. Свердан. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с.
11. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
12. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
13. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с.
14. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К.: Знання, 2006. – 307с.

Допоміжна

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник для студ. екон. спец. вузів. – К.: Вища шк., 1997. – 271 с.
2. Галузинський В.М. Місце науково-дослідної роботи студентів у концепції вдосконалення підготовки сучасного вчителя / В.М.Галузинький, М.Б.Євтух, Є.С.Спіцин // Нові технології навчання. – Вип.27. – К., 2000. – С.94-104.
3. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91с.
4. Головащук С.І. Орфографічний словник. – К., 1994.
5. Зубков М. Сучасний російсько-український і українсько-російський словник. – Харків, 2000.
6. Літературознавча енциклопедія: в 2 т. / авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К. : ВЦ „Академія", 2007. – 624 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – 752 с.

8. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К., 1997. – 56 с.
9. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпушко. – К., 1998.
10. Російсько-український і українсько-російський тлумачний словник / за заг.ред. Л.Г.Савченко. – Х., 2004.
11. Російсько-український словник наукової термінології : в 3 т. – К., 1994-1998.
12. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінів-сполучень / за ред. Л.М.Пустовіт. – К., 2000.
13. Словник труднощів української мови / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К., 1992.
14. Словник української мови: в 11 т. – К., 1970-1980.
15. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.
16. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К., 2001.
17. Український правопис. – К., 2000.

Інформаційні ресурси

1. Посилання на сайт викладача: https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257 .
2. Підручники, посібники:
   – Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К. : Вища школа, 2001. – 91 с. (10 прим. у бібл.).
   – Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 186 с. – (10 прим. у бібл.).
   – Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с. (1 прим. у бібл.).
   – Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Професіонал, 2007. – 240 с. (15 прим. у бібл.)
   – Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с. (10 прим. у бібл.)
   – Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144с. (11 прим. у бібл.)
   – Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005. (1 прим. у бібл.)
   – Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с. (8 прим. у бібл.)
   – Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Кондор, 2003. – 192 с. (2 прим. у бібл.)
   – Основи методології та організації наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с. (10 прим. у бібл.)
   – Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с. (10 прим. у бібл.)
   – Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с. (6 прим. у бібл.)
   – Практичні рекомендації з підготовки і захисту магістерської роботи : Для спеціальності ПМСО. Історія / Уклад. О.М. Караульна. – Миколаїв: Іліон, 2008. – 36 с. (3 прим. у бібл.)

– П’ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с. (1 прим. у бібл.)
– Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с. (6 прим. у бібл.)
– Свердан М.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.М. Свердан, М.Р. Свердан. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с. (1 прим. у бібл.)
– Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с. (10 прим. у бібл.)
– Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с. (9 прим. у бібл.)
– Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с. (10 прим. у бібл.)
– Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с. (10 прим. у бібл.)
– Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К. : Знання, 2006. – 307 с. (1 прим. у бібл.)

4. Електронні підручники, посібники, статті:
   1. Колісніченко Е. В. Основи наукових досліджень. Опорний конспект лекцій. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – URL : www.essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/62596/Kolisnichenko.doc
   2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с. – URL : https://nmetau.edu.ua/file/romanchikov_osnovi_naukovih_doslidzhen.pdf
   3. Основи наукових досліджень: Конспект. / упоряд. : д.т.н,, проф.. Пістунов Ігор Миколайович. – Дніпропетровськ. 2007. – URL : www.library.dgtu.donetsk.ua/bibl.../osnnaukdosldnepr.pdf
   4. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: Навч.посіб. – Л. : Ромус-поліграф, 2002 – 128 с. – URL : imath.kiev.ua/~golub/ref/martsin.pdf
   5. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. — К., 2010. – 352 с. – URL : biology.univ.kiev.ua/images/stories/.../konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf
   6. Основи наукових досліджень. Програма, плани лабораторних занять, короткі теоретичні відомості, а також методичні рекомендації до виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів денної форми навчання. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань : КопіЦентр, 2012. – 42 с. – URL : dspace.udpu.org.ua:8080/.../Osnovy_naukovykh_doslidzhe..
   7. Методика та методологія наукових досліджень : Бібліографічнийпокажчик / уклад. С.С. Гордєй. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – 18 с. – URL : librarymnu.kl.com.ua/Documents/.../nauk_doslid2.doc
   8. Корнієнко І. А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколоаїв, 2005. – 36 с. – URL : uadocs.exdat.com/docs/index-411531.html

Засоби діагностики навчальних досягнень студентів

Методи контролю

Контрольна робота (КР): усні / письмові, відкриті / закриті, комбіновані тестові завдання тощо; усне й письмове опитування (фронтальне, групове, індивідуальне, комбіноване), підготовка студентами доповідей, захист рефератів.

Основними критеріями оцінювання навчальної діяльності студентів з курсу є її систематичність, активність і результативність.

Показниками систематичності навчальної діяльності є відвідування студентами практичних занять з курсу та своєчасне виконання навчальних і контрольних робіт. Активність студента на практичних заняттях визначається якістю підготовки до нього і рівнем виконання практичних завдань. Показником результативності є правильність виконання на практичних заняттях усіх видів робіт (зокрема, контрольних), ґрунтовність опрацювання тем для самостійного вивчення, а також участь у науково-дослідній роботі.

Основними формами поточного контролю є такі види робіт:

- перевірка (усна, письмова) рівня засвоєння теоретичного матеріалу за навчальними темами;
- контрольні завдання:
- усний або письмовий експрес-контроль;
- тестування;
- перевірка рівня засвоєння студентами навчальних тем, призначених для самостійного та індивідуального опрацювання;
- підсумкова комплексна контрольна робота.

Контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань того чи іншого кредиту, до якої включаються елементи знань з планового повторення попередніх кредитів. Сума балів становить 300: 140 балів за КР + 160 балів за інші види робіт.

Розподіл балів, які отримують студенти

Залік

Поточне тестування та самостійна робота				КР	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	120	300/100
36	36	36	36		

Критерії оцінювання знань і вмінь студентів

Оцінка виставляється відповідно до чинного положення за чотирибальною системою, "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

1. "Відмінно"

Студент володіє набутими знаннями та використовує їх для вирішення нової навчальної проблеми. Оцінка „відмінно” передбачає повні відповіді на всі запропоновані в білеті питання з наведенням необхідних теоретико-методологічних передумов, вираженим творчим підходом до вирішення проблеми, зазначенням прикладів, які б ілюстрували відповідний аспект певного питання. Студент виявляє розуміння історико-літературних явищ і процесів; робить аргументовані висновки; характеризує історико-літературні явища і процеси, використовуючи різні джерела інформації. Вміє:

- диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання;
- застосовувати правила, методи, принципи, закони у конкретних ситуаціях;
- аналізувати й оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати;
- викладати матеріал на папері логічно, послідовно, системно і повно;
- аргументовано висловлювати свої думки, вміти формулювати висновки;
- виявляти творчий підхід до виконання завдань;
- правильно оформити письмову роботу.

2. "Добре"

Студент у достатній мірі оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти, формулює та обґрунтовує нескладні висновки; може дати порівняльну характеристику літературних явищ, дає визначення поняттям; самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки явищ і процесів; може узагальнювати й застосовувати знання, але припускається певних негрубих помилок чи неточностей у відповідях, не ілюструє свої відповіді прикладами. У роботі виконано переважну більшість поставлених завдань (не менш як дві третини), виявлено належні знання, вміння й навички порівняльного вивчення художніх творів.

3. "Задовільно"

Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, вміє застосовувати знання у стандартних ситуаціях. Студент самостійно відтворює фактичний матеріал теми; може дати стислу характеристику мовному або літературному явищу (за алгоритмом); правильно вживає літературознавчі терміни. Студент володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно.

У роботі виконано не менш як одну третину поставлених завдань, коли студент володіє основами літературознавчого зіставлення і не може на практиці застосувати теоретичні знання, навести приклади обговорюваних у роботі мистецьких явищ і процесів; проводить можливі й переважно (частково) правильні зіставлення творів чи інших явищ міжлітературного процесу і не демонструє при цьому певні теоретичні знання.

4. "Незадовільно"

Студент не володіє навчальним матеріалом, не зміг виконати жодного з поставлених питань, не володіє теоретичними знаннями і практичними вміннями компаративного аналізу художніх творів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<table>
<tr><td rowspan="2">ОЦІНКА ЄКТС</td><td rowspan="2">СУМА БАЛІВ</td><td colspan="2">ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ</td></tr>
<tr><td>екзамен</td><td>залік</td></tr>
<tr><td>A</td><td>90-100</td><td>5 (відмінно)</td><td>5/відм./зараховано</td></tr>
<tr><td>B</td><td>80-89</td><td rowspan="2">4 (добре)</td><td rowspan="2">4/добре/ зараховано</td></tr>
<tr><td>C</td><td>65-79</td></tr>
<tr><td>D</td><td>55-64</td><td rowspan="2">3 (задовільно)</td><td rowspan="2">3/задов./ зараховано</td></tr>
<tr><td>E</td><td>50-54</td></tr>
<tr><td>FX</td><td>35-49</td><td>2 (незадовільно)</td><td>Не зараховано</td></tr>
</table>

Конспект лекцій з дисципліни

Лекція 1
Тема: **Наука як сфера людської діяльності**

Зміст	У лекції розглядаються основні ознаки науки як специфічної сфери людської діяльності, її мета, завдання, процес виникнення, класифікації, основні поняття.
Ключові слова	Наука, наукове пізнання, наукова ідея, гіпотеза, судження, теорія, наукова концепція.
Мета та завдання	Розкрити основні ознаки науки як специфічної сфери людської діяльності, її основні поняття та особливості структури процесу пізнання.
	План
1.1.	Поняття про науку як специфічну сферу людської діяльності. Структура процесу пізнання.
1.2.	Основні поняття науки.
1.3.	Специфіка наукового пошуку. Фундаментальні і прикладні дослідження.

1.1. Поняття про науку

Наука – сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення. Закономірності функціонування та розвитку науки, структури і динаміки наукового знання та наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами і сферами матеріального й духовного життя суспільства вивчає *наукознавство.*

Знання — перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відбиття у свідомості людини. Це ідеальне відтворення умовною формою узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивної реальності.

Знання існують як система ***принципів, закономірностей, законів, основних понять, наукових фактів, теоретичних положень*** і ***висновків. Відносне знання*** — це знання, яке, будучи в основному адекватним відображенням дійсності, відрізняється певною неповнотою збігу образу з об'єктом. ***Абсолютне знання*** — це повне, вичерпне відтворення узагальнених уявлень про об'єкт, що забезпечує абсолютний збіг образу з об'єктом. Безперервний розвиток практики унеможливлює перетворення знання на абсолютне, але дає змогу відрізнити об'єктивно істинні знання від помилкових поглядів.

Наука як специфічна діяльність спрямована на отримання нових теоретичних і прикладних знань про закономірності розвитку природи, суспільства і мислення, характеризується такими основними ***ознаками:***

• наявністю систематизованого знання (наукових ідей, теорій, концепцій, законів, закономірностей, принципів, гіпотез, основних понять, фактів);

• наявністю наукової проблеми, об'єкта і предмета дослідження; практичною значущістю як явища (процесу), що вивчається, так і знань про нього.

Запам'ятай!

1. ***Наука*** – це сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення.

Висновки

1. Поняття "наука" включає в себе як діяльність, спрямовану на здобуття нового знання, так і результат цієї діяльності — суму здобутих наукових знань, що є основою наукового розуміння світу.

2. ***Цілі*** науки — ***описування, пояснення і передбачення*** процесів та явищ об'єктивної дійсності, що становлять предмет її вивчення.

3. Істинні знання існують як система ***принципів, закономірностей, законів, основних понять, наукових фактів, теоретичних положень*** і ***висновків.***

Питання для самоперевірки

1. Назвіть основні завдання наукознавства.
2. Перерахуйте основні ознаки науки.
3. У чому полягає діалектика процесу пізнання?

Питання для обговорення у форумі

1. Чому практика є рушійною силою пізнання?

1.2. Основні поняття науки

Гіпотеза — наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок. Наукова теорія включає в себе гіпотезу як вихідний момент пошуку істини, яка допомагає суттєво економити час і сили, цілеспрямовано зібрати і згрупувати факти. Розрізняють нульову, описову (понятійно-термінологічну), пояснювальну, основну робочу і концептуальну гіпотези. Якщо гіпотеза узгоджується з науковими фактами, то в науці її називають теорією або законом.

Закон — внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток. Закон, винайдений через здогадку, необхідно потім логічно довести, лише в такому разі він визнається наукою. Для доведення закону наука використовує судження.

Наука — це система теорій. ***Теорія*** — вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища. Це не безпосереднє, а ідеалізоване відображення дійсності. Теорію розглядають як сукупність узагальнюючих положень, що утворюють науку або її розділ. Вона виступає як форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи.

До нової теорії висуваються такі вимоги:

- адекватність наукової теорії описуваному об'єкту;
- можливість замінювати експериментальні дослідження теоретичними;
- повнота опису певного явища дійсності;
- можливість пояснення взаємозв'язків між різними компонентами в межах даної теорії;
- внутрішня несуперечливість теорії та відповідність її дослідним даним.

Теорія являє собою систему наукових концепцій, принципів, положень, фактів.

Поняття — це думка, відбита в узагальненій формі. Воно відбиває суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також взаємозв'язки.. Якщо поняття увійшло до наукового обігу, його позначають одним словом або використовують сукупність слів — ***термінів.*** Розкриття змісту поняття називають його визначенням. Останнє має відповідати двом найважливішим вимогам: вказувати на найближче родове поняття; вказувати на те, чим дане поняття відрізняється від інших понять.

1.3. Специфіка наукового пошуку. Фундаментальні і прикладні дослідження.

Наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань. Вона існує в різних видах:

1) науково-дослідницька діяльність;
2) науково-організаційна діяльність;
3) науково-інформаційна діяльність;
4) науково-педагогічна діяльність;

науково-допоміжна діяльність та ін.

У межах науково-дослідницької діяльності здійснюються наукові дослідження. ***Наукове дослідження*** — цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять,законів і теорій.

Розрізняють дві форми наукових досліджень: фундаментальні та прикладні. ***Фундаментальні наукові дослідження*** — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини. ***Прикладні наукові дослідження*** — наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття і використання знань для практичних цілей.

Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату. ***Науковий результат*** — нове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Суб'єктами наукової діяльності є: вчені, наукові працівники, науково-педагогічні працівники, а також наукові установи, наукові організації, вищі навчальні заклади III—IV рівнів акредитації, громадські організації у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

Запам'ятай!

До основних понять науки належать: наукова ідея, гіпотеза, закон, судження, умовивід, теорія, наукова концепція, поняття, науковий факт, методологія, наукова діяльність, наукове дослідження, науковий результат, суб'єкт наукової діяльності, дослідник, науковець.

Висновки

Наука оперує своїми поняттями, які є взаємопов'язаними між собою і стосуються різних її сторін.

Питання для самоперевірки

1. Що належить до основних результатів наукових досліджень?
2. Хто є суб'єктами наукової діяльності?

Питання для обговорення у форумі

1. Чому науку вважають сукупністю теорій?

Література

1. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с.

4. Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студ. вищих навч. закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
7. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
8. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
9. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень [Текст] : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
10. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.

Лекція 2

Тема: **Науково-дослідницька діяльність студентів**

Зміст	У лекції розкриваються особливості науково-дослідницької діяльності студентів, її зміст, структура і форми, основні завдання й напрями.
Ключові слова	Науково-дослідницька діяльність студентів, науково-організаційні заходи, науково-дослідницька робота, науковий гурток, художньо-творча діяльність.
Мета та завдання	Розкрити зміст та особливості, структуру, форми, завдання й напрями науково-дослідницької діяльності студентів.

План

2.1.	Поняття НДДС, її основні завдання і структура.
2.2.	Форми НДДС та основні напрями її здійснення.
2.3.	Результати НДДС: рівень і кваліфікація.

2.1 Поняття НДДС, її основні завдання і структура

Поняття "науково-дослідницька діяльність студентів" включає в себе два взаємопов'язані елементи:

• навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;

• наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів.

Зміст і структура НДДС забезпечує послідовність її засобів і форм відповідно до логіки і послідовності навчального процесу, що зумовлює спадкоємність її методів і форм від курсу до курсу, від кафедри до кафедри, від однієї дисципліни до іншої, від одних видів занять до інших, поступове зростання обсягу і складності набутих студентами знань, умінь, навичок у процесі виконання ними наукової роботи. Реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань:

• формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження;

• надання допомоги студентам у прискореному оволодінні спеціальністю, досягненні високого професіоналізму;

• розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні

практичних завдань;

• прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності;

• розвиток ініціативи, здатності застосувати теоретичні знання у своїй практичній роботі, залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики;

• необхідність постійного оновлення і вдосконалення своїх знань;

• розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця;

• створення та розвиток наукових шкіл, творчих колективів, виховання у стінах вищого навчального закладу резерву вчених, дослідників, викладачів.

Запам'ятай!

1. Науково-дослідницька діяльність студентів – передбачає навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів.

2. Науково-дослідницька діяльність студентів — це системне утворення, яке має свою структуру, зміст і форми.

Висновки

1. Науково-дослідницька діяльність студентів (НДДС) вищих навчальних закладів України є одним із основних чинників підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю.

2. Для НДДС вищих навчальних закладів характерним є єдність цілей і напрямів навчальної, наукової і виховної роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи студентів, що реалізуються в навчальному процесі та позанавчальний час.

3. Реалізована в комплексі науково-дослідницька діяльність студентів забезпечує вирішення основних завдань, пов'язаних з формуванням наукового світогляду.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть основні завдання НДДС.
2. Назвіть, якою є структура НДДС у вищих навчальних закладах.
3. Охарактеризуйте особливості роботи студентського науково-творчого товариства.
4. Як здійснюється залучення студентів до НДД?

Питання для обговорення у форумі

Чи сприяє НДДС розвитку ініціативи, творчого мислення та індивідуальних здібностей? Яким чином це може здійснюватись?

2.2 Форми НДДС та основні напрями її здійснення.

Зміст і форми НДДС відповідають основним напрямам науково-дослідницької діяльності вищого навчального закладу, базою її організації і проведення є кафедри. У керівництві НДДС беруть участь висококваліфіковані викладачі внз.

Зміст і характер НДДС визначаються:

а) проблематикою дослідницької і науково-методичної діяльності кафедр, факультетів, інституту;

б) тематикою досліджень, що здійснюються кафедрами у творчій співпраці з закладами культури, освіти, з усіма профільними для ВНЗ установами та організаціями;

в) умовами дослідницької роботи студентів, наявністю бази дослідження, можливістю отримання необхідних документів, наявністю комп'ютерної техніки, ***интернет;*** забезпеченням НДДС науковим керівництвом та ін.

Науково-дослідницька діяльність студентів ВНЗ здійснюється за трьома основними напрямами:

- ***науково-дослідницька робота,*** що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів;
- ***науково-дослідницька робота,*** що здійснюється поза навчальним процесом у межах СНТТ — у гуртках, проблемних групах (лабораторіях), перекладацьких та інформаційних студіях, фольклорних експедиціях та ін.;
- ***науково-організаційні заходи:*** конференції, конкурси та ін.

2.3. Результати НДДС: рівень і кваліфікація

Науково-дослідницька робота студентів поза навчальним процесом є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців. Нею передбачається:

- участь студентів у роботі наукових гуртків, проблемних груп, творчих секцій, лабораторій та ін.;
- участь студентів у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт, проведенні досліджень у межах творчої співпраці кафедр, факультетів, комп'ютерного центру із закладами культури, освіти тощо;
- робота в студентських інформаційно-аналітичних та культурологічних центрах, перекладацьких бюро;
- рекламна, лекторська діяльність та ін.;
- написання статей, тез доповідей, інших публікацій; найпоширенішою формою організації НДДС є ***наукові гуртки, секції, студії, бюро, центри.***

Запам'ятай!

1. Науково-дослідницька діяльність студентів ВНЗ є невід'ємним елементом навчального процесу, здійснюється поза навчальним процесом у межах СНТТ — у гуртках, проблемних групах (лабораторіях) тощо, включає науково-організаційні заходи.

Висновки

1. Науково-дослідницька робота студентів у межах навчального процесу є обов'язковою для кожного студента і охоплює майже всі форми навчальної роботи.
2. Науково-дослідницька робота студентів поза навчальним процесом є одним із найважливіших засобів формування висококваліфікованих фахівців.
3. Найпоширенішою формою організації НДДС є наукові гуртки, секції, студії, бюро, центри.

Питання для самоперевірки

1.Чим визначаються зміст і форми НДДС?
2. За якими основними напрямами здійснюється НДДС ВНЗ?

Питання для обговорення у форумі

1. Яке значення має наукова і матеріально-технічна база ВНЗ для проведення НДДС?

2. Чи потрібні у ВНЗ наукові гуртки, проблемні групи та творчі секції? Чи хотілося б вам бути задіяним у роботі цих форм?

Література

1. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. 91 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с.
4. Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
7. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
8. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
9. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
10. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.

Лекція 3

Тема: **Психологія і технологія наукової творчості**

Зміст	Описується процес організації творчої діяльності та загальні принципи наукової праці; визначаються особистісні й творчі якості науковця; розглядається психологія наукової творчості. З'ясовується, якими повинні бути робочий день й робоче місце науковця.
Ключові слова	Творчий підхід, мислення, творчість, самоорганізація, самореалізація, самообмеження, робоче місце науковця, особистісні якості науковця, творчі якості науковця.
Мета та завдання	Розкрити загальні принципи наукової праці, особливості організації наукової творчості; розглянути особистісні й творчі якості науковця, психологію наукової творчості.

План

3.1.	Організація творчої діяльності. Загальні принципи наукової праці.
3.2.	Особистісні й творчі якості науковця. Психологія наукової творчості.
3.3.	Режим роботи і робоче місце науковця.

3.1. Організація творчої діяльності. Загальні принципи наукової праці

Ефективність наукової творчості, оптимальне використання потенційних можливостей науковця залежать від раціональної організації праці. Чим вищий рівень організації праці

науковця, тим більших результатів він може досягти за короткий термін. І навпаки, при незадовільній організації наукової праці подовжується термін виконання дослідження і знижується його якість, зменшується ефективність.

Творчий підхід означає, що на всіх етапах дослідження науковець повинен прагнути до пояснення фактів, предметів, явищ, намагатися сказати щось нове в науці. Тому для наукової творчості характерною є постійна копітка розумова праця. У цьому зв'язку доцільно згадати давнє китайське прислів'я, яке стверджує: "Ти можеш стати розумним трьома шляхами: шляхом власного досвіду — це найгіркіший шлях; шляхом наслідування – найлегший шлях; шляхом мислення — це найблагородніший".

Плановість у науковій творчості втілюється в різних перспективних і робочих планах та програмах, календарних планах, у графіках роботи дослідника, в його індивідуальному плані та ін. За планами перевіряється (по можливості щоденно) хід роботи.

За період роботи над дипломною роботою, монографією може бути кілька планів.

Наукова робота — це, як правило, одноосібне дослідження. Однак дослідник (дипломник, аспірант, докторант) є членом колективу: кафедри, інституту. Протягом роботи над дослідженням він може звертатися за порадою до членів колективу. Крім того, відбувається колективне обговорення теми дослідження, постановки завдань, отриманих результатів, можливостей їх використання та ін.

Велике значення має принцип ***самоорганізації*** праці. До елементів самоорганізації належать:

- організація робочого місця із забезпеченням оптимальних умов для високопродуктивної праці;
- додержання дисципліни праці;
- послідовність у накопиченні знань протягом творчого життя;
- систематичність у дотриманні єдиної методики і технології при виконанні одноразової роботи.

Досягти системності в роботі можна виконанням певних правил:

- постійно думати про предмет дослідження;
- не працювати без плану;
- при виконанні великої роботи слід звільнитися від другорядних справ;
- перш ніж братися за роботу, зважити і розподілити свої сили і час;
- заздалегідь готувати все необхідне для виконання роботи, щоб не відволікатись;
- не можна робити дві справи одночасно;
- творчу роботу виконувати перед механічною, складну —перед простою;
- доводити розпочату роботу до кінця і не розпорошувати сили;
- постійно контролювати свою роботу, вчасно вносити корективи, обмежувати глибину розробки;
- намагатися бачити кінцеву мету.

Таким чином, у ***самореалізації*** велику роль відіграють самообмеження, дисципліна, самоуправління, самооблік, самоконтроль та інші "само...", в тому числі самостійність, тобто здатність самому виявляти причини виникнення труднощів і усувати їх. Сюди належить також дотримання трудового режиму і графіка роботи, дисципліни мислення, здатність зосереджуватися, не порушувати логічний розвиток ідеї.

Запам'ятай!

До найважливіших принципів наукової праці відносять: творчий підхід, мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізацію, економічність, критичність і самокритичність, роботу над собою, діловитість, енергійність, практичність.

Висновки

1. Ефективність наукової творчості, оптимальне використання потенційних можливостей науковця залежать від раціональної організації праці.

2. Творчий підхід, мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізацію, економічність, критичність і самокритичність, роботу над собою, діловитість, енергійність, практичність – найважливіші принципи наукової праці.

3. Творчий підхід означає, що на всіх етапах дослідження науковець повинен прагнути до пояснення фактів, предметів, явищ, намагатися сказати щось нове в науці.

4. Мислення**,** обмірковування — це один із основних елементів наукової праці.

5. Творчість – це наукове виробництво, яке передбачає плановість в роботі..

6. Велике значення, якщо не головне, має принцип самоорганізації праці здобувача, оскільки наукова творчість піддається регламентації в граничних межах. і до класу керівних одночасно.

Питання для самоперевірки

1. Чому плановість в роботі є необхідністю?
2. У чому полягає принцип самоорганізації праці?
3. Перерахуйте найважливіші принципи наукової праці..

Питання для обговорення у форумі

Чи потрібно зважати на принцип самообмеження? Яку роль в організації творчої діяльності він відіграє?

3.2. Особистісні й творчі якості науковця. Психологія наукової творчості

Таблиця „Основні якості, що відповідають статусу науковця”

Творчі та ділові якості	Основні характеристики
1. Професійні знання	Наявність знань, що відповідають вимогам, зумовленим специфікою обраної діяльності. Обов'язкові елементи: високий рівень базової освіти, уміння користуватися комп'ютером, знання рідної та іноземної мов
2. Допитливість	Високий рівень внутрішнього прагнення до пізнання істини, увага до непізнаного і незрозумілого, високий інтерес до нових знань, зокрема наукової літератури як джерела знань
3. Спостережли-вість	Здатність до цілеспрямованого сприйняття об'єктивних властивостей досліджуваних явищ, предметів, процесів тощо
4. Ініціативність	Здатність до самостійних рішень, внутрішнє спонукання до нових форм діяльності (не чекаючи вказівок наукового керівника)
5. Почуття нового	Увага до нового, нетерпимість до догматизму, винахідництво, активна підтримка нового, творчий характер діяльності
6. Зацікавленість у справі	Наявність внутрішніх причин (мотивів, ідей), що спонукають науковця до дослідження; ставлення науковця до праці, як до чогось важливого для нього, привабливого

7. Пунктуальність, ретельність	Своєчасне і якісне виконання плану роботи, доручень наукового керівника
8. Відповідальність і надійність	Здатність брати на себе обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за свої або чиїсь дії, вчинки, слова
9. Організаторські здібності	Здатність до упорядкування, узгодження, вдосконалення як своєї діяльності, так і діяльності інших людей з метою досягнення поставленої мети або виконання завдання. Уміння організувати свою роботу, власну бібліотеку, архів, базу даних, картотеку та ін
10. Комунікабельність	Уміння налагоджувати зв'язки з різними за віком, характером та посадою людьми
11. Доброзичливість	Людяність, повага до інших людей, прагнення за всіх обставин нести їм добро
12. Честолюбство	Прагнення, стати відомим, мати популярність, можливість просування по службі
13. Зовнішній вигляд	Гармонійне поєднання привабливості й елегантного стилю в одязі

Психологія наукової творчості

Розумова і фізична праця — два взаємопов'язані аспекти людської діяльності. Розумова діяльність — найскладніший, важкий вид діяльності. Вона потребує активізації уваги, процесів мислення та інших психологічних функцій, супроводжується вираженою нервово-психологічною та емоційною напругою, підвищеною чуттєвістю.

Розумова діяльність виявляється в певному нейрофізичному стані людини: посилюється кровопостачання і підвищуються біоелектрична активність мозку, енергетичний обмін нервових клітин, збільшується нервово-психологічна напруга на інформацію, яку сприймає і переробляє людина в процесі наукової діяльності, велике емоційне навантаження.

Нервово-психологічне навантаження викликає посилення серцево-судинної діяльності й дихання, прискорення втрати енергії. Тому праця викладача, вченого прирівнюється до фізичної праці. Розумова праця втомлює людину через 3-4 години, фізична — через 8 годин.

3.3. Режим роботи і робоче місце науковця

Робочий день науковця важко передбачити або прогнозувати. Одним із головних ***правил*** є:

- поступове входження в роботу;
- ритмічність праці;
- планування роботи.

Слід пам'ятати про втомлюваність очей. В цій ситуації краще змінити заняття або трохи відпочити: пройтись по коридору, випити кави, поговорити по телефону.

Доцільно знати, що система роботи декілька годин підряд, а потім такий же відпочинок — шкідлива звичка. Має бути певний ритм у чергуванні роботи і відпочинку.

Робоче місце науковця — це сукупність усього того, що використовується в роботі, тобто меблі, комп'ютер, інші технічні засоби. Поліпшення робочого місця передбачає оснащення його всім необхідним відповідно до характеру роботи.

Недостатнє освітлення і колір лампи, шум у приміщенні, можуть стати причиною зниження працездатності.

Важливий порядок на робочому столі.

Працюючи з комп'ютером, важливо розмістити його так, щоб з ним було легко і зручно працювати. Монітор має знаходитися на рівні очей, відстань між монітором і обличчям має бути не

меншою 40 см. Можна обладнати свій монітор додатковим пристосуванням — тримачем для документів, за допомогою якого можна закріпити документ на одному рівні з монітором.

Запам'ятай!

Розумова і фізична праця — два взаємопов'язані аспекти людської діяльності. Розумова діяльність — найскладніший, важкий вид діяльності. Вона потребує активізації уваги, процесів мислення та інших психологічних функцій, супроводжується вираженою нервово-психологічною та емоційною напругою, підвищеною чуттєвістю.

Висновки

1. Розумова діяльність виявляється в певному нейрофізичному стані людини. Особливість розумової праці полягає в тому, що втома накопичується поступово, а перевтомлення настає раптово. Тому рекомендується чергувати розумову і фізичну працю.

2. Робочий день науковця важко передбачити або прогнозувати. Одним із головних правил є: поступове входження в роботу; ритмічність праці; планування роботи.

Питання для самоперевірки

1. Які особистісні якості повинен мати науковець?
2. Які якості називаються творчими і чому?
3. Які головні правила організації робочого дня науковця?
4. Що слід вважати робочим місцем науковця?

Питання для обговорення у форумі

При організації свого робочого дня науковцю слід зважати на свої індивідуальні особливості чи враховувати лише загальні особливості щодо психології наукової творчості?

Література

1. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с.
4. Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
7. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
8. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
9. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.

10. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.

Лекція № 4

Тема: **Методологія наукової творчості**

Зміст	Розкриваються основні ознаки та функції методології, методи й техніка дослідження. З'ясовується процес використовування методів наукового пізнання; методів, що застосовуються на емпіричному й теоретичному рівнях, а також методів теоретичних досліджень.
Ключові слова	Методологія, методологічна основа, метод, методика, візуальні методи, експериментально-ігрові методи, математичні методи.
Мета та завдання	Розкрити поняття методології, її основні ознаки та функції; ознайомити з різними методами і технікою наукового дослідження.

План

4.1.	Методологія дослідження. Основні ознаки і функції методології. Методи і техніка дослідження.
4.2.	Методи наукового пізнання. Методи, що застосовуються на емпіричному й теоретичному рівнях.
4.3.	Методи теоретичних досліджень. Використання методів наукового пізнання

4.1. Методологія дослідження. Основні ознаки та функції методології. Методи і техніка дослідження

Методологія (гр. — спосіб, метод і — наука, знання) — вчення про правила мислення при створенні теорії науки. Функції методології:

• визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища;

• направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета;

• забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу чи явища, що вивчається;

• допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки.

Методологічна основа дослідження – *вихідне* положення, на якому базується наукове дослідження. Методологічні основи даної науки завжди існують поза цією наукою, за її межами і не виводяться із самого дослідження.

Метод (гр.) — спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання. Різниця між методом та теорією має функціональний характер: формуючись як теоретичний результат попереднього дослідження, метод виступає як вихідний пункт та умова майбутніх досліджень.

У найбільш загальному розумінні метод — це шлях, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження. Він відповідає на запитання: як пізнавати.

Методика (гр.) — сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи. Методика дослідження — це система правил використання методів, прийомів та операцій.

У науковому дослідженні часто застосовують метод критичного аналізу наукової і методичної літератури, практичного досвіду, як того потребує рівень методики і техніки дослідження. У подальшій роботі широко використовуються такі методи: спостереження, бесіда, анкетування, рейтинг, моделювання, контент-аналіз, експеримент та ін.

Вибір конкретних методів дослідження диктується характером фактичного матеріалу, умовами і метою конкретного дослідження. Методи є упорядкованою системою, в якій визначається їх місце відповідно до конкретного етапу дослідження, використання технічних прийомів і проведення операцій з теоретичним і фактичним матеріалом у заданій послідовності.

Досить поширеним є поділ основних типів методів за двома ознаками: ***мети*** і ***способу реалізації.***

За першою ознакою виділяються так звані ***первинні методи,*** що використовуються з метою збору інформації, вивчення джерел, спостереження, опитування та ін.

Вторинні методи використовуються з метою обробки та аналізу отриманих даних – кількісний та якісний аналіз даних, їх систематизація, шкалювання та ін. Третій тип представлений ***верифікаційними*** методами і прийомами, що дають змогу перевірити отримані результати. Вони зводяться також до кількісного та якісного аналізу даних на основі виміру співвіднесення постійних і змінних чинників.

Запам'ятай!

1. Методологія — це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища; вчення про систему наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності.

2. Метод (гр.) — спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання.

3. Методика (гр.) — сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи. Методика дослідження — це система правил використання методів, прийомів та операцій.

Висновки

1. У вітчизняній науковій традиції ***методологію*** розглядають як учення про науковий метод пізнання або як систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів дослідження. ***Методику*** розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом.

2. ***Методологічна основа*** дослідження, як правило, не є самостійним розділом дисертації або іншої наукової праці, однак від її чіткого визначення значною мірою залежить досягнення мети і завдань наукового дослідження.

3. У найбільш загальному розумінні ***метод*** — це шлях, спосіб досягнення поставленої мети і завдань дослідження. ***Вибір методів*** дослідження диктується характером фактичного матеріалу, умовами і метою конкретного дослідження.

Питання для самоперевірки

1. Які функції виконує методологія?
2. У чому полягає різниця між методом і теорією?
3. За якими ознаками поділяються основні типи методів?

Питання для обговорення у форумі

4.2. Методи наукового пізнання. Методи, що застосовуються на емпіричному й теоретичному рівнях. Методи теоретичних досліджень.

Методи наукового пізнання поділяють на ***загальні*** й ***спеціальні.***

Більшість соціальних проблем конкретних наук і навіть окремі етапи їх дослідження потребують застосування ***спеціальних*** методів вирішення.

Загальні методи наукового пізнання, на відміну від спеціальних, використовуються в дослідницькому процесі в різноманітних науках.

Загальні методи наукового пізнання умовно поділяють на три великі групи:

• методи емпіричного дослідження (спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент);

• методи, що використовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях дослідження (абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання та ін.);

• методи або методологія, що використовуються на теоретичному рівні дослідження (сходження від абстрактного до конкретного, системний, структурно-діяльнісний підхід).

Спостереження – систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта. Це найелементарніший метод, який є, як правило, складовою інших емпіричних методів.

Порівняння — один із найпоширеніших методів пізнання. Це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.

Експеримент — це такий метод вивчення об'єкта, який пов'язаний з активним і цілеспрямованим втручанням дослідника в природні умови існування предметів і явищ або створенням штучних умов, необхідних для виявлення його відповідної властивості.

Експериментальне вивчення об'єктів порівняно зі спостереженням має такі переваги:

• у процесі експерименту можна вивчати явища у "чистому вигляді", звільнившись від побічних факторів, які затінюють основний процес;

• в експериментальних умовах можна дослідити властивості об'єктів;

• експеримент можна повторювати, тобто є можливість проводити дослід стільки разів, скільки це необхідно.

Різновидом вибіркового опитування є ***тестування.***

Методи, що застосовуються на емпіричному і теоретичному рівнях досліджень

До методів, що застосовують на емпіричному й теоретичному рівнях досліджень, відносять, як правило, абстрагування, аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, моделювання та ін.

4.3. Методи теоретичних досліджень. Використовування методів наукового пізнання

Серед методів теоретичних досліджень слід назвати історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний, моделювання та ін., зміст яких розкрито у попередніх розділах.

Метод ***ідеалізації*** — конструювання подумки об'єктів, яких немає в дійсності або які практично нездійсненні. Мета ідеалізації: позбавити реальні об'єкти деяких притаманних їм властивостей і наділити (подумки) ці об'єкти певними нереальними і гіпотетичними властивостями. При цьому мета досягається завдяки:

• багатоступінчастому абстрагуванню;

• переходу думки до кінцевого випадку розвитку якоїсь властивості;

• простому абстрагуванню.

Аксіоматичний метод — метод побудови наукової теорії, за якою деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

Запам'ятай!

1. Методи наукового пізнання поділяють на ***загальні*** й ***спеціальні.***

2. ***Спостереження*** — систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта. Це найелементарніший метод, який є, як правило, складовою інших емпіричних методів.

3. ***Порівняння*** — процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.

4. ***Вимірювання*** — це процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру.

5. ***Експеримент*** — це такий метод вивчення об'єкта, який пов'язаний з активним і цілеспрямованим втручанням дослідника в природні умови існування предметів і явищ або створенням штучних умов, необхідних для виявлення його відповідної властивості.

6. ***Кореляційний аналіз*** — це процедура для вивчення співвідношення між незалежними змінними.

7. ***Метод імплікаційних шкал*** — це наочна форма виміру та оцінки отриманих даних, які градуюються за кількістю або інтенсивністю ознак.

8. ***Процес абстрагування*** — це сукупність операцій, які приводять до отримання такого результату (абстракції).

9. ***Аналіз*** — це метод пізнання, який дає змогу поділити предмет на частини. ***Синтез,*** навпаки, є наслідком з'єднання окремих частин чи рис предмета в єдине ціле.

10. Під ***індукцією*** розуміють перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу в цілому. Дедукція та індукція — взаємопротилежні методи пізнання.

11. ***Сходження від абстрактного до конкретного*** — це загальна форма руху наукового пізнання, закон відображення дійсності і мислення.

12. Метод ***ідеалізації*** — конструювання подумки об'єктів, яких немає в дійсності або які практично нездійсненні.

13. ***Формалізація*** — метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури в знаковій формі за допомогою штучних мов.

14. ***Аксіоматичний метод*** — метод побудови наукової теорії, за якою деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

Висновки

1. Успіх наукового дослідження значною мірою залежить від уміння науковця вибрати найрезультативніші методи дослідження, оскільки саме вони дають можливість досягти поставленої мети.

2. Дослідження об'єкта проводиться поетапно: на кожному етапі застосовуються найдоцільніші методи відповідно до конкретного завдання.

3. До методів, що застосовують на емпіричному й теоретичному рівнях досліджень, відносять, як правило, абстрагування, аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, моделювання та ін.

4. Серед методів теоретичних досліджень слід, передусім, назвати історичний, термінологічний, функціональний, системний, когнітивний, моделювання та ін.

Питання для самоперевірки

1. Назвіть методи наукового пізнання. У чому різниця між загальними і спеціальними методами?
2. Які методи застосовують на емпіричному і теоретичному рівнях досліджень?
3. Перерахуйте методи теоретичних досліджень.

Питання для обговорення у форумі

Які методи найчастіше слід застосовувати під час проведення наукового дослідження з вашої спеціальності? Чому?

Література

1. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
3. Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
4. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с.
5. Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005.
6. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень [Текст] : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
7. Основи методології та організації наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с..
8. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
9. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
10. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К.: Знання, 2006. – 307 с.

Лекція 5

Тема: **Підготовка наукової статті, доповіді та реферату**

Зміст	Описуються особливості основних видів наукової роботи – наукової статті, тез наукової доповіді та реферату. Подаються їх структурні елементи та методичні поради до написання.
Ключові слова	Наукова стаття, тези наукової доповіді, доповідь, реферат.
Мета та завдання	Розкрити особливості понять «наукова стаття», «тези наукової доповіді», «доповідь», «реферат»; розглянути їх структурні елементи та ознайомити з методикою роботи над ними.
	План
5.1.	Наукова стаття як один із основних видів публікацій
5.2.	Тези наукової доповіді. Форми усного оприлюднення наукових результатів
5.3.	Реферат

5.1. Наукова стаття як один із основних видів публікацій

Наукова стаття — один із основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.

Оптимальний обсяг наукової статті — 6-12 сторінок (0,5-0,7 друк. арк.).

Рукопис статті, як правило, має містити повну назву роботи, прізвище та ініціали автора(ів), анотацію (на окремій сторінці), список використаної літератури.

Стаття має просту структуру, її текст, як правило, не поділяється на розділи і підрозділи.

Умовно в тексті статті можна виділити такі структурні елементи.

1. *Вступ* — постановка наукової проблеми, її актуальність, зв'язок з найважливішими завданнями, що постають перед Україною, значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності (1 абзац або 5-10 рядків).

2. *Основні (останні за часом) дослідження і публікації,* на які спирається автор; сучасні погляди на проблему; труднощі при розробці даного питання, виділення невирішених питань у межах загальної проблеми, котрим присвячена стаття (0,5-2 сторінки машинописного тексту через два інтервали).

3. *Формулювання мети статті* (постановка завдання) — висловлюється головна ідея даної публікації, яка суттєво відрізняється від сучасних уявлень про проблему, доповнює або поглиблює вже відомі підходи; звертається увага на введення до наукового обігу нових фактів, висновків, рекомендацій, закономірностей або уточнення відомих раніше, але недостатньо вивчених. Мета статті випливає з постановки наукової проблеми та огляду основних публікацій з теми (1 абзац, або 5-10 рядків).

3. *Виклад змісту власного дослідження* – основна частина статті. В ній висвітлюються основні положення і результати наукового дослідження, особисті ідеї, думки, отримані наукові факти, виявлені закономірності, зв'язки, тенденції, програма експерименту, методика отримання та аналіз фактичного матеріалу, особистий внесок автора в досягнення і реалізацію основних висновків тощо (5-6 сторінок).

4. ***Висновок,*** в якому формулюється основний умовивід автора, зміст висновків і рекомендацій, їх значення для теорії і практики, суспільна значущість; коротко накреслюються перспективи подальших розвідок з теми (1/3 сторінки).

Запам'ятай!

Наукова стаття — один із основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.

Висновки

1. ***Наукова стаття*** містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання.

2. Стаття має просту структуру, її текст, як правило, не поділяється на розділи і підрозділи. Жанр наукової статті вимагає дотримання певних правил.

Питання для самоперевірки

1. Дотримання яких правил вимагає жанр наукової статті?
2. Перерахуйте структурні елементи накової статті.

Питання для обговорення у форумі

Чи фіксує наукова стаття науковий пріоритет автора? Доведіть.

5.2. Тези наукової доповіді (повідомлення)

Формами висвітлення підсумків наукової роботи є також тези, доповіді, матеріали конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл тощо.

Тези доповіді — це опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях.

Рекомендований обсяг тез наукової доповіді – 2-3 сторінки машинописного тексту через 1,5-2 інтервали. Можливий виклад однієї тези.

Схематично структура тез наукової доповіді має такий вигляд: теза — обґрунтування — доказ — аргумент — результат — перспективи.

Доповідь (повідомлення)

Найбільш поширеною формою усного оприлюднення наукових результатів є доповідь та повідомлення.

Доповідь — документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

Наукова доповідь — це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Структура тексту доповіді практично аналогічна плану статті.

Запам'ятай!

1. Тези (гр. — положення, твердження) — це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

2. Тези доповіді — це опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді.

3. Доповідь — документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.

4. Наукова доповідь — це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).

Висновки

1. Формами висвітлення підсумків наукової роботи є тези, доповіді, матеріали конференцій, конгресів, симпозіумів, семінарів, шкіл тощо.
2. Найбільш поширеною формою усного оприлюднення наукових результатів є доповідь та повідомлення.
3. Структура тексту доповіді практично аналогічна плану статті..

5.3. Реферат

Реферати складають студенти вищих навчальних закладів, їх пишуть аспіранти і ті, хто готується до складання кандидатських іспитів з філософії, педагогіки, спеціальності (якщо немає публікацій).

Реферат (лат. — доповідати, повідомляти) — короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми. Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням. Його обсяг коливається від **500-2500** знаків до 20-24 сторінок.

Є багато видів рефератів. Науковці найчастіше мають справу з інформативними і розширеними, або зведеними, рефератами.

Зразок структури реферату

ВСТУП. РОЗДІЛ 1. Історія та теорія питання.

РОЗДІЛ 2. Вирішення проблеми в сучасних умовах. ***ВИСНОВКИ. ЛІТЕРАТУРА***

Реферат починається з викладу сутності проблеми. Слід уникати зайвих фраз.

У ***вступі*** обґрунтовуються актуальність теми, її особливості, значущість з огляду на соціальні потреби суспільства та розвиток конкретної галузі науки або практичної діяльності.

У ***розділі 1*** наводяться основні теоретичні, експериментальні дослідження з теми, зазначається, хто з учених минулого вивчав дану проблему, які ідеї висловлював. Визначаються сутність (основний зміст) проблеми, основні чинники (фактори, обставини),

що зумовлюють розвиток явища або процесу, який вивчається. Наводиться перелік основних змістових аспектів проблеми, які розглядалися вченими. Визначаються недостатньо досліджені питання, з'ясовуються причини їх слабкої розробленості.

У ***розділі 2*** дається поглиблений аналіз сучасного стану процесу або явища, тлумачення основних поглядів і позицій щодо проблеми. Особлива увага приділяється виявленню нових ідей та гіпотез, експериментальним даним, новим методикам, оригінальним підходам до вивчення проблеми. У цьому розділі подається аналіз практики. Висловлюються власні думки щодо перспектив розвитку проблеми.

У ***висновках*** подаються узагальнені умовиводи, ідеї, думки, оцінки, пропозиції науковця.

До ***списку літератури*** включають публікації переважно останніх 5-10 років. Особливу цінність мають роботи останнього року.

У ***додатках*** наводяться формули, таблиці, схеми, якщо вони суттєво полегшують розуміння роботи.

Вибір теми реферату слід узгоджувати з кафедрою і науковим керівником. Тема має допомогти дипломнику та аспіранту у визначенні методології свого дослідження.

Обсяг розширеного реферату – 20-24 сторінки.

Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і стилим. Слід використовувати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових і технічних документів, уникати складних граматичних зворотів.

У рефераті слід використовувати стандартизовану термінологію, уникати незвичних термінів і символів або пояснювати їх при першому згадуванні в тексті. Терміни, окремі слова і словосполучення можна замінювати абревіатурами і прийнятими текстовими скороченнями, значення яких зрозуміле з контексту.

Реферат рецензується і оцінюється, за умови позитивного відгуку здобувач (студент) допускається до іспиту.

Рецензія (відгук) на реферат має об'єктивно оцінювати позитивні і негативні його сторони. В рецензії тією чи іншою мірою слід оцінити вміння поставити проблему, обґрунтувати її соціальне значення; розуміння автором співвідношення між реальною проблемою і рівнем її концептуальності; повноту висвітлення літературних джерел, глибину їх аналізу, володіння методами збору, аналізу та інтерпретації емпіричної інформації; самостійність роботи, оригінальність в осмисленні матеріалу; обґрунтування висновків і рекомендацій.

Стиль рецензії має відповідати нормам, прийнятим для наукових відгуків, тобто бути доброзичливим, але принциповим. Відносно до автора роботи речення слід будувати в третій особі минулого часу ("студент поставив..., розкрив..., довів..."); до самої роботи — в теперішньому часі ("реферат містить..., розкриває..." та ін.).

Рецензію не слід завершувати оцінкою; вона має випливати зі змісту документа.

Особливо цінними є статті, опубліковані у фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України.

Запам'ятай!

1. Реферат (лат. — доповідати, повідомляти) — короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми.

2. Інформативний реферат найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості.

3. Розширений, або ***зведений*** (багатоджерельний, оглядовий), реферат містить відомості про певну кількість опублікованих і неопублікованих документів з однієї теми, викладені у вигляді зв'язного тексту.

Висновки

1. Реферати складають студенти вищих навчальних закладів, їх пишуть аспіранти і ті, хто готується до складання кандидатських іспитів з філософії, педагогіки, спеціальності (якщо немає публікацій).

2. Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом документів, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням. Науковці найчастіше мають справу з інформативними і розширеними, або зведеними, рефератами.

3. Виклад матеріалу в рефераті має бути коротким і стислим.

Питання для самоперевірки

1. Яку структуру може мати реферат?
2. Які вимоги висуваються до цього виду роботи?

Питання для обговорення у форумі

Чи слід досліднику висловлювати в рефераті власні думки щодо перспектив розвитку проблеми?

Література

1. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
4. Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
7. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
8. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
9. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
10. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.

Лекція № 6

Тема лекції: **Курсова робота як кваліфікаційне дослідження й основні етапи її виконання**

Зміст	Розкриваються загальні відомості про курсову роботу й етапи її виконання; описується структура наукового дослідження з усіма її складовими; висвітлюються основні вимоги до оформлення курсового проекту; даються рекомендації до написання роботи і пропонуються зразки її оформлення.
Ключові слова	Курсова робота, актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, мета і

	завдання дослідження.
Мета та завдання	Визначити особливості курсової роботи як кваліфікаційного дослідження; розкрити відомості про вступну частину наукового дослідженн та її складові, основну частину, висновки, список використаних джерел і додатки; подати вказівки щодо оформлення курсового проекту; визначити типові помилки під час написання й оформлення курсової роботи.

План

6.1.	Загальна характеристика курсової роботи та її місце в системі вивчення української мови і літератури. Етапи виконання.
6.2.	Структура курсової роботи.
6.3.	Вимоги до оформлення курсової роботи.
6.4.	Захист курсової роботи бакалавра.

6.1. Загальна характеристика курсової роботи та її місце в системі вивчення української мови і літератури

Курсова робота покликана виявити рівень загальнонаукової й спеціальної підготовки студента, його здатність застосовувати одержані знання для вирішення конкретних навчальних проблем; має визначити його схильність до аналізу й узагальнення матеріалу з теми дослідження. Її завданнями є формування в студентів наукового мислення й виконавської дисципліни, вироблення культури наукових досліджень та норм наукової етики.

Структурними елементами курсової роботи є такі: титульний аркуш; зміст (план); перелік умовних скорочень (у разі потреби); вступ; кілька розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки (у разі потреби).

Етапи виконання курсової роботи

Основними етапами роботи над курсовим дослідженням є:

1. Вибір теми дослідження, її обґрунтування.
2. З'ясування об'єкта і предмета; визначення мети й завдань.
3. Добір та опрацювання наукової літератури з теми.
4. Збирання та класифікація фактичного матеріалу.
5. Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником.
6. Викладення змісту роботи згідно з її структурою (вступу, розділів, підрозділів); формулювання висновків та рекомендацій.
7. Оформлення списку використаних джерел і додатків; подання чорнового варіанта роботи науковому керівникові.
8. Усунення зауважень, врахування рекомендацій наукового керівника, остаточне редагування тексту, підготовка роботи до рецензування.
9. Отримання рецензії, технічне оформлення, підготовка роботи до захисту; захист.

Увесь процес роботи над проектом поділяється на три основні етапи: підготовчий; етап роботи над змістом; заключний етап.

Підготовчий етап роботи над курсовою. На цьому етапі студент має ознайомитися з кафедральною тематикою курсових робіт, що охоплює актуальні проблеми з української мови, й вибрати одну з тем. Самостійно запропоновану тему слід погодити з науковим керівником і затвердити на кафедрі.

Робота над змістом.

Її треба починати з *конспектування й аналізу літератури з теми* курсової роботи, вивчаючи в першу чергу праці, де проблема відображена в цілому, а потім варто перейти до вужчих досліджень.

Наступним кроком є *збирання фактичного матеріалу,* до якого можна приступати й одночасно з конспектуванням літератури. Фактичний матеріал – це приклади певного мовного явища з творів художнього, ділового чи публіцистичного стилів або з інших джерел, над якими студент вестиме спостереження. Приклади виписуються на картки

(приблизний розмір – 1/8 аркуша формату А-4). Якщо тема вимагає ілюстрації з кількох джерел, то слід виписувати з текстів речення, підкреслювати потрібне слово або словосполучення – об'єкт спостереження, зазначаючи в кінці речення рядком нижче ініціали й прізвище автора, назву твору, сторінку, із якої взято приклад; або виписувати слово, нижче – речення (контекст) з ним, зазначаючи внизу джерело. Якщо робота виконується на матеріалі одного твору певного автора, то зазначати все необхідне треба лише на першій картці, на останніх можна вказувати лише автора, назву і сторінку (див. зразок).

Зразок оформлення картки

Микола-студент

Живуть на Зачіплянці здебільшого праведні люди, або, як Микола-студент сказав би, правильні.

Гончар О.Т. Собор: Роман. – К.: Дніпро, 1989. – С. 5.

Після накопичення фактичного матеріалу його слід *класифікувати* (розподілити за певними групами), користуючись відомими в науковій літературі класифікаціями або тією, що підказує зібраний матеріал та об'єкт дослідження. Наприклад, у курсовій роботі, присвяченій дослідженню іменників певного літературного твору, можна скористатися відомою класифікацією іменників за лексико-граматичними розрядами, за якою вони поділяються на загальні й власні назви, конкретні й абстрактні, предметні й речовинні, збірні й одиничні (Горпинич В.О. Українська морфологія: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С. 37).

Важливим чинником курсової роботи на цьому етапі є *складання попереднього її плану*, який повинен бути узгоджений із науковим керівником. Після цього можна приступати до *підготовки й викладення тексту,* пам'ятаючи про основні вимоги до наукового викладу матеріалу: 1) тема має бути розкрита в логічній послідовності відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів; 2) тези необхідно підтверджувати фактами, посиланнями на думки вчених і результати конкретних практичних спостережень; 3) слід уникати безсистемного викладення фактів без їх достатнього осмислення й узагальнення; 4) текст треба підпорядковувати одній головній ідеї.

Особливі вимоги висуваються до мови і стилю викладу матеріалу відповідно до наукового стилю сучасної української літературної мови.

Мова і стиль курсової роботи

Характерною особливістю наукової мови є *смислова завершеність, цілісність і зв'язність думок*. Для вираження логічних залежностей у мові служать спеціальні функціонально-лексичні засоби зв'язку, що вказують на послідовність розвитку думки (*по-перше, отже, таким чином, насамперед* та ін.), причиново-наслідкові відношення (*тому, завдяки цьому, крім того* та ін.), перехід від однієї думки до іншої (*звернімося до..., розгляньмо...* та ін.), підсумок, висновок (*отже, все сказане дає змогу дійти висновку*... та ін.). Засобами логічного зв'язку можуть виступати займенники, прикметники та дієприкметники (*такий, названий* та ін.).

Основна функція наукового стилю – повідомлення. Її реалізація досягається шляхом доведення теорій, обґрунтування гіпотез, через повідомлення наслідків дослідження, завдяки класифікації, поясненню явищ, систематичного викладу певних знань, що зумовлює логічний характер викладу.

Одним із основних показників наукового рівня студента є *володіння мовою спеціальності*, основу якої становить упорядкована й стандартизована загальна та спеціальна термінологія. Термін – це слово або словосполучення, що є назвою спеціального поняття певної галузі науки. Наприклад: термін „парадигма" означає систему форм словозміни окремого слова (або групи слів), що відображає видозміну слова за властивими йому граматичними категоріями (наприклад, для іменника – за числом і відмінком, для

дієслова – за особою, часом, способом та ін.); зразок, схема словозміни (Ганич Д.І., Олійник І.С.. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа, 1985. – С. 177).

Мова науки оперує поняттями. Так, поняття „синонім" об'єднує слова, близькі або тотожні за значенням, що відрізняє їх від антонімів, паронімів, омонімів. Поняття бувають широкі (родові) й вузькі (видові). Визначення поняття звичайно будується шляхом називання родового поняття й повідомлення його видових ознак. Наприклад: префікс (термін, що називає визначуване поняття) – це значуща частина слова (родове поняття), яка стоїть перед коренем і служить для утворення слів (видова ознака).

На мовностилістичне оформлення тексту курсової роботи впливають і такі особливості наукової мови, як наявність віддієслівних та абстрактних іменників (*вивчення, дослідження, аналіз, розгляд* та ін.); вживання дієслівних форм недоконаного виду минулого часу дійсного способу, зворотніх дієслів, пасивних конструкцій (*у праці розглядаються..., передбачено виділити додаткові чинники...* та ін.); вказівних займенників (*цей, той, такий*); похідних прийменників (*протягом, згідно з, у результаті* та ін.).

Синтаксис наукової мови характеризується вживанням складних речень різних видів із чіткими синтаксичними зв'язками, частіше – складнопідрядними й складносурядними. Стиль її – це безособовий монолог, який ведеться від третьої особи. Замість займенника „я" в роботі рекомендується використовувати „ми", що дає змогу відобразити власну думку як позицію певної групи людей, наукової школи. Радимо вживати й словосполучення „*на нашу думку*", неозначено-особові речення й безособові дієслівні форми на -но, -то, що допоможе уникнути в тексті особових займенників.

Студентові необхідно пам'ятати про якості, що визначають культуру наукової мови, а саме: *правильність, точність, стислість, ясність, багатство й різноманітність* мовлення, як усного, так і писемного. Правильність вимови досягається досконалим володінням нормами сучасної української літературної мови й означає користування всіма мовними правилами, передбачає вміння дослідника будувати висловлювання, що відповідають науковому стилю. Точним називається мовлення, у якому значення вжитих слів повністю відповідає смислу висловленої думки. Точність створюється за таких умов: а) знання предмета мовлення; б) знання мови; в) володіння мовленнєвими навичками говорити або писати про щось, використовуючи багатство мови. Стислість означає вміння уникати непотрібних повторів, надмірної деталізації та словесного мотлоху, зайвих слів і словосполучень, які не мають смислового навантаження. Ясність – це вміння писати доступно й дохідливо. Багатство мовлення характеризується використанням великої кількості мовних одиниць (слів, словосполучень і речень), які відрізняються за смислом і будовою. Якщо для повідомлення однієї й тієї ж думки застосовуються різні мовні засоби, то таке мовлення буде називатись різноманітним.

Крім вищезгаданих вимог, курсові роботи повинні бути охайно і правильно оформлені.

Заключний етап роботи над курсовою.

На цьому етапі передбачається доповнення студентом вступу та формулювання висновків до всієї курсової роботи; оформлення списку літератури й додатків, якщо вони є (див. підрозділ 3.5.); редагування тексту та його остаточне доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника; підготовка роботи до захисту й власне захист.

Запам'ятай!

Курсова робота – самостійна студентська письмова навчально-наукова робота реферативно-дослідницького характеру з певного курсу або з його окремих розділів, що здійснюється під керівництвом викладача вищого навчального закладу і сприяє глибшому дослідженню конкретної наукової проблеми.

Висновки

1. Курсова робота виконується з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних студентами за час навчання, та їх практичного застосування під час комплексного вирішення фахового завдання.
2. Курсова робота допомагає студентові систематизувати й поглибити теоретичні знання з вивченої дисципліни, оволодіти первинними навичками проведення сучасних досліджень, а викладачеві – перевірити якість предметних знань майбутніх спеціалістів.
3. Структурними елементами курсової роботи є такі: титульний аркуш; зміст (план); перелік умовних скорочень (у разі потреби); вступ; кілька розділів і підрозділів; висновки; список використаних джерел; додатки (у разі потреби).
4. Увесь процес роботи над проектом поділяється на три основні етапи: підготовчий; етап роботи над змістом; заключний етап.

Питання для самоперевірки

1. Перерахуйте основні етапи роботи над курсовим дослідженням.
2. Що є структурними елементами курсової роботи?
3. Якими повинні бути мова і стиль курсової роботи?

Питання для обговорення у форумі

Які якості визначають культуру наукової мови і чи слід студентові про них пам’ятати під час виконання курсової роботи?

6.2. Структура курсової роботи

Правильна і логічно вмотивована структура курсової роботи – запорука успішного розкриття теми. Процес уточнення структури складний і може тривати протягом усього дослідження. Незалежно від обраної теми текст курсової повинен мати вступ, основну частину – кілька розділів і підрозділів, висновки й список використаних джерел.

Вступ до курсової роботи та його складові

У цій частині роботи розкривається сутність і стан висвітлення наукової проблеми (завдання) та її значущість, підстави й вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності дослідження. Вступ доцільно остаточно завершити після того, як буде написана основна частина роботи. У ньому обґрунтовуються: а) актуальність теми; б) теоретична і практична значущість; в) об’єкт, предмет, мета, завдання й методи дослідження; г) структура й зміст курсової роботи. Якщо студент вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі.

Структура вступу:

- актуальність теми дослідження;
- зв’язок роботи з науковим проектом відповідної кафедри;
- мета роботи;
- завдання роботи;
- об’єкт і предмет дослідження;
- методи дослідження;
- теоретико-методологічна основа дослідження;
- наукова новизна одержаних результатів;
- теоретичне значення одержаних результатів (обов’язкова складова вступу дипломної роботи);
- практичне значення результатів роботи;

- апробація результатів дослідження (обов'язкова частина вступу дипломної роботи магістра);
- структура та обсяг роботи.

Актуальність теми дослідження.

Актуальність теми – обов'язкова вимога курсової роботи. «Актуальність» у перекладі з латинської – важливість, практична значущість обраної для розв'язання проблеми. Обґрунтування вибору теми передбачає висвітлення її важливості, суттєвого значення, відповідності теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки, практичним завданням відповідної сфери діяльності. Вона характеризує співвідношення між тим, що з даної проблеми вже відомо, а що досліджується студентом уперше. Висвітлення актуальності теми повинно бути небагатослівним і має стосуватися проблеми дослідження, її наукового значення.

Для з'ясування стану розроблення обраної теми здійснюється короткий ***огляд літератури***, з якого робиться висновок про те, що обрану тему ще не було розкрито або проблему вивчено частково чи в певному аспекті, що зумовлює необхідність подальшого дослідження (огляд найбільш цінних і актуальних робіт (10-15 джерел) із вказівкою на проблеми, які в них висвітлені). Огляд літератури за темою засвідчує обізнаність студента з останніми досягненнями і розвідками в обраній галузі, його вміння систематизувати джерела і критично їх оцінювати; в цьому огляді окреслюються основні етапи розвитку наукової думки за проблемою дослідження. Стисло, критично аналізуючи роботи попередників, дипломник називає ті питання, що залишилися нерозв'язаними, й, отже, визначає своє місце у вирішенні проблеми.

Огляд літератури має бути коротким, систематизованим аналізом теоретичної, методичної і практичної новизни розглянутих робіт, які доцільно згрупувати таким чином: праці, що висвітлюють історію розвитку проблеми, теоретичні праці, повністю присвячені темі, а згодом – ті, що розкривають тему частково.

Об'єкт і предмет дослідження.

Важливою складовою вступної частини курсової роботи є з'ясування об'єкта і предмета дослідження. *Об'єкт* – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення, тобто це те, що досліджується загалом. Це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної й теоретичної діяльності студента. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. *Предмет* дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі й є головними для неї; предмет є вужчим поняттям, ніж об'єкт, і має наукове пояснення в ньому; визначає тему курсової роботи. Саме на предмет дослідження спрямована основна увага дослідника. Об'єкт і предмет обов'язково мають бути новими. Наприклад, об'єктом дослідження можуть виступати фольклорні елементи мовлення у творчості Г.Квітки-Основ'яненка, а предметом – семантичні й граматичні особливості народнопоетичних фразеологізмів у творчості цього письменника.

Мета і завдання дослідження.

Мета дослідження – це поставлена кінцева мета, результат, на досягнення якого спрямоване все дослідження. Вона передбачає вирішення студентами проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта вивчення в реальній практиці й вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Мета тісно пов'язана з об'єктом і предметом. Наприклад, мета дослідження – виявити і проаналізувати семантичні й граматичні особливості народнопоетичних фразеологізмів у творчості Г.Квітки-Основ'яненка.

Мета курсової роботи реалізується через конкретні завдання, які треба розв'язати в дослідженні. Ці завдання можуть включати такі складові: а) розв'язання певних теоретичних питань, які входять до загальної проблеми дослідження; б) вивчення практики вирішення проблеми, її типового стану; в) аналіз труднощів та їх причин; г) обґрунтування необхідної системи заходів щодо реалізації проблеми і т.ін. Завдання слід формулювати у

формі переліку дій: *„встановити...”, „обґрунтувати...”, „вивчити...”* і т.п. До цього процесу слід поставитися відповідально, оскільки опис розв’язання визначених завдань складає зміст розділів і підрозділів курсової роботи.

Наприклад, завданнями до сформульованої вище мети можуть бути такі:

- класифікувати народнопоетичні фразеологізми у творчості Г.Квітки-Основ’яненка за семантичним принципом;
- обґрунтувати доцільність вживання народнопоетичних фразеологізмів у художніх творах письменника;
- проаналізувати граматичу структуру виразів, що виникли на фольклорній основі.

Зв’язок роботи з науковими проектами відповідної кафедри

Коротко викладають зв’язок обраного напряму дослідження з науковими проектами кафедри, при якій виконується робота.

Методи дослідження

Обов’язковим елементом вступу є висвітлення методів, за допомогою яких здійснювалося (або здійснюватиметься) добування й опрацювання фактичного матеріалу. Методи дослідження – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного наукового завдання. Їх вибір диктується характером фактичного матеріалу, умовами й метою певного дослідження. Зупинимось на окремих методах, що можуть бути застосовані в процесі написання курсової роботи з сучасної української мови.

Філологічний метод вивчення художньої літератури полягає у збиранні, систематизації, тлумаченні текстів із погляду мовних особливостей. Найпомітніші представники – славіст В. Ягич, український літературознавець В. Перетц. Філологічні студії відіграли позитивну роль у вивченні мови художнього твору, зосередили значний фактичний матеріал.

Біографічний метод виходить із того, що творчість письменника, її характер і спрямування визначаються його біографією, фактами його життя, своєрідністю особистості митця. Основоположник методу – французький літературознавець Ш.-О. Сент-Бев, автор кількатомних «Літературних портретів» (ученого цікавила творча індивідуальність письменника, його життя, звички, «моральна фізіологія», навіть домашній побут, дрібниці повсякденного життя). Серед українських літературознавців цей метод застосовували С. Єфремов, М. Чалий, О. Огоновський, М. Петров, І. Франко, С. Балей, І. Дорошенко та ін.

Біографічний метод використовується не як універсальний, а як один із часткових.

Історичний метод (*конкретно-історичний, історико-генетичний, історико-функціональний*) – дослідження, зорієнтоване на осмислення і ґрунтовне висвітлення суспільно-політичних процесів, відображених у художньому світі твору. Може бути доречним під час аналізу творів історичної тематики. Але при цьому слід ураховувати, що застосування цього методу зумовлює посилену увагу до змістових компонентів твору – й ігнорування його естетичної природи, тобто особливостей художньої форми.

Культурно-історичний метод у вивченні явищ мистецтва передбачає використання культури як ключа до інтерпретації художніх творів і до осмислення художнього процесу. У трактуванні представників цього методу культура – соціальна пам’ять людства, суспільний продукт діяльності людей, і тільки в її лоні художній твір може виникнути й реалізувати себе як соціальний феномен, бути прийнятим і зрозумілим. Література усвідомлюється як частина загальної духовної культури й розглядається у зв’язку з іншими видами мистецтва.

Порівняльний (компаративний) метод займається зіставленням еволюційних тенденцій національних літератур, вивченням безпосередніх та опосередкованих взаємин між ними, їх подібностей і відмінностей. На відміну від інших методів, об’єкт порівняльного дослідження є щонайменше бінарним (складається з двох співвідносних складових – це можуть бути окремі твори, їх фрагменти чи певні аспекти, а також

комплекси мистецьких творів, як-от: творчість письменника, літературний жанр, стильовий напрям тощо).

Основні проблеми, якими займається порівняльне літературознавство:

– міграція сюжетів, мотивів та їх варіанти в національних літературах;

– типологія художніх форм (зіставлення художніх явищ різних часів і літератур з метою виявлення спільних ознак та закономірностей розвитку);

– історична еволюція художніх форм (жанри, стилі, стильові різновиди, типи творчості) у словесному мистецтві різних народів, а відтак – відтворення загальносвітової (регіональної) динаміки літературного розвитку;

– культурний контекст окремих літературно-мистецьких явищ.

Психолінгвістичний метод звертає особливу увагу на глибини людської свідомості, на психологію художньої творчості; для нього характерна увага до психології сприймання художніх творів, поглибленого аналізу характерів, психології літературних героїв.

Близький до психолінгвістичного методу *інтуїтивізм* (А. Бергсон, Б. Кроче), який підносить значення підсвідомого, оголошує інтуїцію головним і визначальним методом естетичного пізнання. Сучасні прихильники інтуїтивізму стверджують, що мистецтво інтуїтивно глибше проникає в суть життя, ніж заснована на інтелекті наука.

Психоаналітичний метод. Суть методу полягає в тлумаченні підсвідомого у психічній (і творчій) діяльності людини. Художня творчість розглядається крізь призму примирення «принципу задоволення» і «принципу реальності».

Об’єктами інтерпретації для психоаналізу можуть бути: 1. Характери персонажів; 2. Система образів; 3. Структура сюжету і позасюжетні елементи; 4. Епізодичні мотиви, образи-символи: заслуговують на увагу постійні образи творчої системи; 5. Художні деталі.

Архетипна критика – різновид сучасної критики психолого-генетичної специфіки художнього феномену, підґрунтям якої є концепція К.-Г. Юнга. Архетипні образи, як уважав дослідник, є джерелом міфології, релігії й мистецтва. Архетипний образ захоплює митця, який черпає зі сфери неусвідомленого натхнення, одухотворюючи, розгортаючи архетип у творчому процесі. В аналітичній психології К.-Г. Юнга описані архетипи Великої Матері, Вічної Дитини, Старого Мудреця, Діви, Духу, Священного Шлюбу тощо, а також архетипи у психічній структурі людини – Персона, Аніма, Анімус і Самість.

Феноменологія (від гр. – «те, що з’являється», + «слово», «вчення») – філософська течія, в основу якої покладений дескриптивний метод, за допомогою якого феномен розглядається поза контекстом на підставі його іманентної сутності. За допомогою феноменологічного методу досліджується шлях до з’ясування інтенцій, початкових імпульсів, з яких у процесі творчості народжуються образи, мотиви, формотворчі елементи і все інше, притаманне літературному твору.

Феноменологічна теорія (Р. Інґарден) трактує літературний твір як об’єкт, усвідомлюваний через акт читання (читання – як феномен (від гр. «те, що з’являється у свідомості», «вияв свідомості»). Художнє сприймання твору постає як акт співтворчості. Послідовники цієї теорії зосереджували увагу на онтології (бутті) літературного твору, на дослідженні взаємозв’язку між уявою автора і світом, зображеним у тексті.

Літературна герменевтика (від гр. «з’ясовувати», «пояснювати») – наука інтерпретації (тлумачення) художнього тексту *(М. Гайдеґер, Ґ.-Ґ. Ґадамер, П. Рікер*). Герменевтика передбачає індивідуальне (суб’єктивне) прочитання, освоєння тексту, яке спирається на попередній естетичний і мисленнєвий досвід реципієнта (того, хто сприймає). Між твором та інтерпретатором виникає діалог як між минулим і сучасним. Розуміння тексту трактується як саморозуміння реципієнта. Сама ж інтерпретація є принципово відкритою (може бути безліч інтерпретацій тексту) і ніколи не є завершеною.

П. Рікер виділяє *три* етапи *розуміння літературного тексту*: 1) аналіз змісту і форми твору; 2) процес читання, що зумовлює певну реакцію читача; 3) привласнення значення тексту (текст стає надбанням уяви і свідомості читача).

Рецептивна естетика (від лат. «прийняття», «сприйняття») – теорія рецепції (естетика сприймання, теорія сприймання), започаткована Г. Р. Яуссом і В. Ізером у 60-х роках XX ст. Головна засада рецептивної естетики – активна роль читача у процесі пізнання й реалізації літературного тексту. Г Яуссу належить *концепція «горизонту сподіваного»*, яка окреслює читацькі можливості осягнути художній текст як єдине ціле і є органічним елементом в оцінюванні твору. Рецептивна естетика розглядає художній текст як відкриту структуру, зорієнтовану на читача, вивчає читацькі реакції, оцінки. У системі «автор – твір – читач» увага акцентується на останньому компоненті. У. Еко обґрунтував тезу про те, що художній твір у своїй структурі має можливості і перспективи для творчої взаємодії з читачем, для гри його уяви.

Структуралізм як теоретичний напрям веде початок від «Курсу загальної лінгвістики» (1916) Ф. де Соссюра, де мова розглядається як система знаків. К. Леві-Стросс, П. Якобсон, Р. Барт, Ю. Лотман розвинули це вчення. Структуралізм у літературознавстві виявив себе в концепції тексту: текст розглядається як система знаків; з'ясовується питання, що робить мовну інформацію твором мистецтва; досліджуються поетичні функції мови.

Структуралізм як літературознавча методологія передбачає вивчення літератури як мистецтва слова в системно-функціональному аспекті за допомогою понять: елемент, структура, система, функція, модель, домінанта, паралелізм, текст, ідея, бінарні опозиції тощо.

Семіотика («сема» від гр. – «знак») тісно пов'язана зі структуралізмом і виникла під впливом теорії знака Ф. де Соссюра. Об'єктом семіотичних досліджень є всі сфери культурної діяльності: архітектура, малярство, театр, кінематографія, література, – які можна розглядати як систему знаків. Ю. Лотман розробив семіотичний аналіз поезії. Вчений розглядає поетичний текст як складну ієрархічну систему, елементи якої взаємопов'язані. Кожен літературний текст формується з декількох систем (рима, метрика, лексика).

Постструктуралізм заперечив традиційне уявлення про автора як про джерело тексту, оскільки саме читач є творчим співучасником інтерпретації тексту.

Деконструктивізм як один з напрямків постструктуралізму висунув ідею «децентралізації» структури і розвинув новий погляд на письмо як на «гру присутності» і «відсутності».

Міфологічний аналіз. Прихильники міфологічного аналізу міфологію пов'язують із літературною творчістю (міф як складова частина художньої структури твору). Отже, прочитання літературних творів передбачає виявлення й аналіз (інтерпретацію) міфологічних елементів або структур.

Методика міфологічного аналізу передбачає розпізнавання і виявлення в художньому творі міфів або міфологічних структур; ідентифікацію літературного варіанта міфу з інваріантом (наприклад, за словником міфів або за іншими джерелами – фольклором, священними текстами й ін.); зіставлення літературного міфу з виділеним інваріантом; з'ясування смислів і значень літературного міфологічного образу в загальній структурі художнього твору; визначення контексту літературних міфологічних образів чи мотивів; з'ясування художнього колориту міфологічного образу (з урахуванням історичної доби, типу творчості, стильових різновидів тощо); дослідження мотиву звернення письменника до міфологічних образів.

Методи для мовознавчого дослідження:

кількісного і якісного аналізу: використовуються з метою обробки та аналізу отриманих даних, сприяють інтерпретації змісту інформації через кількісні її показники. Суть методу полягає в знаходженні й виділенні у тексті певних смислових понять, одиниць аналізу, що становлять інтерес для дослідника, а також у визначенні доцільності частоти їх застосування в тексті.

Порівняння – метод наукового пізнання, що є процесом встановлення подібності предметів і явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.

Абстрагування. Зміст цього методу полягає в уявному відході від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень предметів і в одночасному виділенні, фіксуванні однієї чи кількох найважливіших рис, які особливо цікавлять дослідника. Цей процес тісно пов'язаний з іншими методами й передусім – з аналізом і синтезом.

Аналіз і синтез. Аналіз – це метод пізнання, який дає змогу розчленувати предмет або явище на складові частини; синтез є наслідком з'єднання окремих частин чи рис предмета або явища в єдине ціле. Залежно від рівня пізнання об'єкта й глибини проникнення в його сутність застосовуються аналіз і синтез різного роду. *Прямий, або емпіричний, аналіз і синтез* використовується на стадії поверхового ознайомлення з об'єктом шляхом виділення в ньому окремих частин, виявлення його властивостей, коли проводяться найпростіші вимірювання, відбувається фіксація безпосередніх даних, що лежать на поверхні. *Зворотний, або елементарно-теоретичний, аналіз і синтез* широко використовуються для вивчення сутності досліджуваного явища. Операції базуються на деяких теоретичних міркуваннях, тобто припущеннях і причиново-наслідкових зв'язках різноманітних явищ. Найглибше проникнути в сутність об'єкта дає змогу *структурно-генетичний аналіз і синтез*. Цей тип потребує виділення в складному явищі таких елементів чи ланцюгів, які є центральними, головними, що вирішально впливають на всі інші сторони об'єкта.

Індукція та дедукція. Змістом дедукції як методу пізнання є використання загальних наукових положень під час дослідження конкретних явищ. Індукція означає перехід від часткового до загального.

Сходження від абстрактного до конкретного – метод теоретичного дослідження, згідно з яким мислення бере свій початок від конкретного в дійсності до абстрактного в мисленні.

Висновки за аналогією – метод, суть якого полягає у порівнянні нового поодинокого явища з іншим, відомим, схожим із ним поодиноким явищем, і поширенні його властивостей на раніше здобуту інформацію.

Експериментально-фонетичний – науковий прийом вивчення звукової системи мови за допомогою апаратури, яка записує й аналізує звуки.

Описовий – метод планомірного аналізу мовних одиниць, їх інвентаризації й систематизації, з'ясування особливостей будови і функціонування з урахуванням різних перехідних випадків.

Історичний – метод, що своїм завданням має дослідження процесу розвитку фонетики, морфології, синтаксису та інших сторін структури окремої мови внаслідок зіставлення структурних елементів, які змінюються; встановлення внутрімовних і позамовних причин цих змін. Метод вимагає врахування різноманітних і складних зв'язків мовних явищ, що підлягають змінам, одного з одним і з різними явищами історії народу, його культури тощо.

Зіставний – науковий прийом порівняння двох чи більше мов з метою пізнання їх подібності й відмінності (у фонетичній системі, граматичній будові тощо).

Порівняльно-історичний метод – це система наукових прийомів відновлення (реконструкції) незафіксованих мовних фактів минулого шляхом порівняння відповідних фактів пізніших етапів історичного розвитку двох чи кількох споріднених мов або їх діалектів.

Структурний метод – це метод вивчення мови, що своєю метою має пізнання мови як цілісної структури, елементи і частини якої співвіднесені й пов'язані чіткою системою лінгвістичних відношень, тому передбачає розробку системи категорій і визначень на основі цих зв'язків, взаємовідношень і протиставлень внутрімовної системи; а також дослідження інваріантів, які не підлягають змінам у конкретних мовленнєвих ситуаціях.

Візуальний, або графічний, метод – це графи, схеми, діаграми, картограми та ін., що дають змогу отримати синтезоване уявлення про досліджуваний об'єкт і водночас наочно показати його складові, виявити питому вагу, встановити причиново-наслідкові зв'язки і под.

Після того, як будуть висвітлені складові вступу, слід подати відомості про структуру запланованої курсової роботи з короткою характеристикою її основного змісту.

Теоретико-методологічна основа дослідження

У літературознавчому дослідженні потрібно окреслити теоретико-методологічну основу роботи. Указати вчених, які займалися фундаментальними літературознавчими дослідженнями, тісно пов'язаними з темою дипломної роботи. За необхідності можуть наводитися не лише праці з історії та теорії літератури, а й із психології, філософії, культурології, що допомагають поглиблено аналізувати певні літературознавчі питання.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна дослідження – це нові наукові положення (рішення), запропоновані автором дипломної роботи. Вона вказує на відмінність отриманих ним результатів від відомих раніше. Наукова новизна визначає, що зроблено вперше, що розширено й доповнено, конкретизовано й уточнено, поширено й переведено на новий клас систем, об'єктів, що перетворено й докорінно змінено, що дістало подальший розвиток.

Обов'язково слід зазначити, які нові наукові положення (практичні рекомендації) студентом запропоновані в дослідженні особисто.

Для молодого дослідника є важким (інколи неможливим) процес здобуття абсолютно нових знань. У зв'язку з цим у студентських наукових роботах новизну визначають переважно такі терміни: *доповнено, уточнено, узагальнено, систематизовано, класифіковано, проілюстровано, обґрунтовано, унаочнено*.

Основні помилки під час визначення наукової новизни дослідження:

– наукова новизна підміняється актуальністю, теоретичною або практичною значущістю дослідження;

– немає зв'язку між новими результатами й тим, що було одержано раніше, наявне в науковій літературі;

– новизна приписується вже відомим фактам або явищам;

– положення новизни формулюються як анотація.

Теоретичне значення

Теоретичне значення дослідження визначає, що розроблено й обґрунтовано в теоретичному плані, що створено й аргументовано з точки зору літературознавства, які особливості теоретичних положень установлені, що підлягало теоретичному обґрунтуванню (наприклад, *теоретично проаналізовано, систематизовано та обґрунтовано літературознавчі засади рецептивної естетики та літературної герменевтики*).

Практичне значення

У курсовій (дипломній) роботі треба подати відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання. Особливо звернути увагу на те, наскільки результати дослідження будуть продуктивними під час викладання української літератури в загальноосвітній школі, ВНЗ.

Практичне значення результатів дослідження з української літератури полягає в їх можливості стати основою для подальших літературознавчих студій певного літературного феномену. Матеріали і висновки дослідження можуть бути використані для написання наукових робіт у МАН України учнями загальноосвітніх шкіл; у процесі підготовки вчителя до уроків, під час розроблення програм із факультативу тощо.

Апробація результатів дослідження

Результати кваліфікаційної дипломної роботи повинні пройти апробацію, тобто бути оприлюдненими. Апробація, як правило, здійснюється під час виступів на науково-

практичних конференціях, семінарах, засіданнях кафедр, публікації наукових статей чи тез виступів. Апробованими можуть бути і результати курсового дослідження.

Для здобувачів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» підготовка до публікації тез доповіді на науковій конференції та/або наукової статті є обов'язковою вимогою.

Основна частина курсової роботи

Це головний підрозділ курсової роботи, у якому розкривається її основний зміст. Він складається з розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (у разі потреби), тобто є розгорнутим описом проведених студентом наукових досліджень. У кінці кожного розділу формулюються висновки. Кількість і послідовність розділів залежить від характеру курсової. Якщо головними є теоретичні питання, то їм присвячується розділ 1. Залежно від теми, основна частина може містити огляд тематичної літератури (з основними етапами розвитку наукової думки за проблемою). Виклад матеріалу підпорядковують меті роботи.

РОЗДІЛ 1 є теоретико-аналітичним обґрунтуванням об'єкта дослідження, його головна мета полягає в аналізі й систематизації набутих знань з обраної проблематики. Якщо у вступі повинен бути огляд джерел з обраної проблеми, то в першому розділі – їх аналіз.

Так, у літературознавчому дослідженні в цьому розділі необхідно окреслити теоретико-літературознавчу базу дослідження, проаналізувати підходи вітчизняних і зарубіжних науковців до певної проблеми (специфіка розвитку певного жанру, становлення конкретного літературного явища, творчість письменника в контексті доби, місце твору в художньому доробку автора тощо).

Наприклад, у дипломній роботі магістра «Ігрові поля Майка Йогансена» в першому розділі «Теоретичні засади дослідження та рецепція українського експериментального роману критикою і літературознавством» розглядаються гра як літературознавча проблема і проза Майка Йогансена в оцінці критики та літературознавства.

У науково-дослідній роботі з методики навчання української літератури основна частина складається з двох розділів: перший – теоретичного характеру, другий – практичного. Це означає, що в першому розділі слід визначити філософсько-літературознавчі, психолого-педагогічні і методичні засади проблеми дослідження.

У тексті роботи повинні бути посилання на використані джерела. У кінці пишуться висновки до розділу, в яких наводиться категоріальний апарат, який буде підґрунтям практичного дослідження. Обсяг розділу не повинен перевищувати 40 % від загального обсягу курсової (дипломної) роботи.

У цьому розділі можливе використання таких **мовних формул:** *автор дипломної роботи розглядає, розкриває, висвітлює, розв'язує проблему, зупиняється на проблемі; вважає, відзначає, що; пише, що; наголошує, що; справедливо вказує на те, що; автор стверджує, аналізує, характеризує, переконливо доводить, порівнює, зіставляє, з'ясовує, посилається на, наголошує на важливості, формулює, виходить із того, що; автор припускає, висловлює припущення, пропонує; заперечує, стверджує, ігнорує, дорікає, критикує, не підтверджує висновку, спростовує, критично ставиться, ставить завдання, підтверджує висновок фактами, причину вбачає в тому, що.*

РОЗДІЛ 2. Основна мета цієї структурної частини дослідження полягає в перевірці достовірності визначених у Розділі 1 теоретичних положень на конкретному літературознавчому матеріалі. У кінці розділу наводяться висновки, яких дійшов студент під час аналізу й інтерпретації фактичного матеріалу дослідження.

Ілюструючи специфіку літературознавчого дослідження, знову звернемося до згадуваної теми дипломної роботи «Ігрові поля Майка Йогансена». У другому розділі аспект гри як художній прийом розглядається в романі Майка Йогансена «Пригоди Мак-Лейстона, Гаррі Руперта та інших» на основі літературознавчих, теоретичних положень, визначених у першому розділі.

У наступних розділах (для дипломної роботи магістра) розглядають конкретні питання обраної для аналізу проблеми і викладають результати власних досліджень. Студент повинен давати оцінку повноти розв'язання визначених завдань і достовірності одержаних результатів (характеристик, показників), наводити порівняння з аналогічними дослідженнями українських і зарубіжних авторів. Виклад матеріалу підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній темою роботи.

Показниками зв'язку між частинами є такі **мовні кліше**: *як уже було сказано, показано, згадано, відзначено; як (уже) зазначалося, згадувалося, наголошувалося вище; відповідно до…, згідно з цим, у зв'язку з цим, у зв'язку зі сказаним вище; зазначений, вищезгаданий, вищеописаний.*

Показники вираження часової співвіднесеності й порядку викладу: *по-перше, по-друге, по-третє…; перше, друге, третє…; насамперед, передусім, перш ніж, після того як, у кінці, перед тим як; перш за все, у першу чергу, спочатку, попередньо, раніше, поряд з цим, надалі.*

Причину й наслідок, умову й наслідок виражають такі мовні формули: *тому, тоді, тим самим, тому що, оскільки, завдяки тому, що; звідси випливає, зважаючи (з огляду) на це, через це, через те, що; у зв'язку з цим, відповідно до цього, згідно з цим, у цьому (такому) разі (випадку), зважаючи на те, що, з огляду на те, що; за цих (таких) умов, на цій підставі.* Показники заперечення, зіставлення і протиставлення: *але, а, же, однак, проте, порівняно з…, на відміну від…, навпаки, з одного боку…, з іншого боку…, водночас, тим часом, також, подібно до цього, аналогічно.*

Ступінь вірогідності повідомлення засвідчують такі мовні одиниці: *очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, напевне*; доповнення, уточнення, ілюстрацію до сказаного, виділення окремого випадку – *водночас, зокрема, крім того, щоправда, наприклад, як-от, точніше, зауважимо, також, головним чином.*

Висновки

Вони є квінтесенцією всієї роботи, оскільки містять головні наукові результати, отримані студентом. Висновки мають форму синтезу наукової інформації, накопиченої в основній частині, тобто послідовний, логічний, чіткий виклад усіх результатів та їх співвідношення із загальною метою й конкретними завданнями, сформульованими у вступі. Це узагальнена підсумкова оцінка здійсненої роботи, у якій зазначається: а) у чому полягає основний зміст роботи; б) які важливі наукові результати здобуті; в) теоретична і практична цінність дослідження. У висновках необхідно наголосити на тому, що мету дослідження досягнуто й усі поставлені завдання вирішено.

Список використаних джерел

Список використаних джерел становить одну із суттєвих частин курсової роботи, що відбиває самостійну творчу роботу студента-дослідника. До списку не слід включати ті роботи, на які немає посилань у тексті й які фактично не були використані. Оптимальну кількість джерел можна визначити через зіставлення їх з обсягом курсової. Вважається, що на одну сторінку тексту має бути одне посилання. Кожне наукове джерело повинно фіксуватися в рукописі дослідження. До кожного посилання на будь-які запозичені факти або цитування робіт інших авторів треба обов'язково давати посилання на те, звідки взято наведені матеріали.

Мінімальний обсяг використаних і цитованих наукових джерел такий:

для курсової роботи бакалавра – не менше від 20 позицій;
для дипломної роботи бакалавра – 35–40 позицій;
для дипломної роботи магістра – 60–70 позицій.

Корпус джерел фактичного і довідкового матеріалу містить: 1) оригінальні писемні пам'ятки, що належать певному культурно-історичному періоду й виступають як документи доби: історичні праці (хроніки, літописи тощо), правові акти; 2) законодавчі акти; 3) архівні матеріали (організаційні документи, листи, щоденники, рукописи видань та ін.);

4) книжкові, газетно-журнальні видання, календарі, листівки, інші види друкованої продукції; 5) літературні твори; 6) праці лексикографічного характеру; 7) записи діалектного чи розмовного мовлення.

Додатки

За потреби до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, потрібний для повноти сприйняття дослідження, це: а) проміжні розрахунки; б) таблиці допоміжних цифрових даних; в) інструкції та методики, опис алгоритмів і програм розв'язання завдань дослідження; г) ілюстрації допоміжного характеру; ґ) дані експериментів.

Додатки є необов'язковою частиною наукової роботи. Їх розміщують після бібліографії: кожен додаток – на окремому аркуші з зазначенням його номера і назви, надрукованої вгорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера (цифра), що позначає додаток. Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Ґ, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: додаток А, додаток Б тощо. Один додаток позначається як додаток А.

Текст кожного додатка за потреби може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. В цьому випадку перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А. 2 – другий розділ додатка А; В. 3.1 – підрозділ 3.1 додатка В.

Ілюстрації й таблиці, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д); формула (А.1) – перша формула додатка А.

До роботи за необхідності додають списки умовних скорочень (уміщують після Змісту), відео- та аудіоматеріали, виготовлену наочність тощо.

Запам'ятай!

1. У ***Вступі*** до курсової роботи розкривається сутність і стан висвітлення наукової проблеми (завдання) та її значущість, підстави й вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності дослідження. У ньому обґрунтовуються: а) актуальність теми; б) теоретична і практична значущість; в) об'єкт, предмет, мета, завдання й методи дослідження; г) структура й зміст курсової роботи.

2. ***Актуальність теми*** – обов'язкова вимога курсової роботи. Обґрунтування вибору теми передбачає висвітлення її важливості, суттєвого значення, відповідності теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки, практичним завданням відповідної сфери діяльності.

3. ***Об'єкт*** – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення, тобто це те, що досліджується загалом. Це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної й теоретичної діяльності студента.

4. ***Предмет*** дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі й є головними для неї; предмет є вужчим поняттям, ніж об'єкт, і має наукове пояснення в ньому; визначає тему курсової роботи.

5. ***Мета дослідження*** – це поставлена кінцева мета, результат, на досягнення якого спрямоване все дослідження. Вона передбачає вирішення студентами проблемної ситуації, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта вивчення в реальній практиці й вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування.

6. ***Методи дослідження*** – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного наукового завдання.

7. ***Основна частина курсової роботи*** **–** це головний підрозділ курсової роботи, у якому розкривається її основний зміст. Він складається з розділів, підрозділів, пунктів і

підпунктів (у разі потреби), тобто є розгорнутим описом проведених студентом наукових досліджень.

8. ***Висновки*** є квінтесенцією всієї роботи, оскільки містять головні наукові результати, отримані студентом.

9. ***Список використаних джерел*** становить одну із суттєвих частин курсової роботи, що відбиває самостійну творчу роботу студента-дослідника.

10. ***Додатки*** не є обов'язковим елементом курсової роботи і не входять до основного ліміту обсягу. Їх доречно робити тоді, коли теоретичний або емпіричний матеріал надто великий і потребує додаткових сторінок. За формою це можуть бути тексти, таблиці, схеми, графіки, ілюстрації тощо.

Висновки

1. Незалежно від обраної теми текст курсової повинен мати вступ, основну частину – кілька розділів і підрозділів, висновки й список використаних джерел.

2. Мета курсової роботи реалізується через конкретні завдання, які треба розв'язати в дослідженні.

3. Основна частина курсової роботи – це головний підрозділ курсової роботи, у якому розкривається її основний зміст. Він складається з розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (у разі потреби), тобто є розгорнутим описом проведених студентом наукових досліджень.

Питання для самоперевірки

1.Перерахуйте складові частини Вступу до курсової роботи.

2. Яку структуру повинна мати курсова робота?

Питання для обговорення у форумі

Що слід враховувати під час визначення й обгрунтування актуальності дослідження?

6.3. Вимоги до оформлення курсової роботи

Загальні вимоги і технічні параметри

Курсова робота виконується в обсязі 25-30 сторінок тексту без урахування додатків і списку використаних джерел. На написання вступу приблизно відводиться від 3 до 5 сторінок, основної частини – 20-25 сторінок, висновків – 2-3 сторінки.

Роботу друкують на одній стороні аркуша білого паперу формату А 4 (210 на 297 мм), до 30-ти рядків на сторінці, що містять 1600-1700 друкованих знаків. Рекомендований шрифт – Times New Roman Cyr текстового редактора Word розміру 14 пунктів (1,8 мм) із полуторним міжрядковим інтервалом. Сторінки роботи повинні мати поля: ліве – 30 мм, зверху – 20 мм, праве – 10 мм, знизу – 25 мм. Шрифт друку має бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту повинна бути однаковою. Ілюстративний матеріал як у тексті роботи, так і в додатках слід виконувати на стандартних білих аркушах або наклеювати на них. Усі сторінки нумеруються від титульної до останньої без пропусків. Першою вважається титульний аркуш (на ній цифра 1 не ставиться), другою вважається сторінка, що містить „зміст" (план), на ній цифра 2 не ставиться, і лише на наступній сторінці проставляється цифра 3 й далі згідно з порядком. Порядковий номер сторінки позначається у правому верхньому куті без крапки в кінці й рисок із боків.

Заголовки структурних частин „ЗМІСТ", „ВСТУП", „РОЗДІЛ" і т.д. друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) в підбір до тексту з абзацного виступу без крапки в кінці. Відстань між заголовком і текстом має дорівнювати 3-4 інтервалам. Кожен розділ треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць і т.ін. подають арабськими цифрами без знака №.

Оформлення титульної сторінки

Курсова робота відкривається титульним аркушем. На ньому вказуються міністерство, назва навчального закладу, у якому виконувалася курсова робота, назва кафедри, на якій вона виконувалась, повна назва теми роботи, прізвище та ініціали студента, курс, група, факультет, прізвище, ініціали, вчене звання наукового керівника, рік і місце виконання роботи.

Обсяг курсової (дипломної) роботи:

Загальний обсяг

Курсової роботи бакалавра – 25–30 стор

Дипломної роботи бакалавра – 40–50 стор.

Дипломної роботи магістра – 70–80 стор.

Вступ

Курсової роботи бакалавра –3 стор

Дипломної роботи бакалавра – 3–4 стор.

Дипломної роботи магістра – 5–6 стор.

Основна частина

Курсової роботи бакалавра – 20–25 стор

Дипломної роботи бакалавра – 30–45 стор.

Дипломної роботи магістра – 60–70 стор.

Висновки

Курсової роботи бакалавра – 3 стор.

Дипломної роботи бакалавра – 3–4 стор.

Дипломної роботи магістра – 4–6 стор.

Зразок

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Філологічний факультет

Кафедра української мови і літератури

КУРСОВА РОБОТА

з історії української літератури

СВОЄРІДНІСТЬ ЗМАЛЮВАННЯ ОБРАЗУ ІВАНА МАЗЕПИ
В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Студентки ІІ курсу 201 групи
спеціальності 6.02030301. Філологія
«Українська мова і література»*
Компанієць Наталі Миколаївни

Керівник: професор кафедри
української мови і літератури,
доктор філологічних наук Філатова О.С.

Національна шкала _____
Кількість балів: ____. Оцінка: ECTS ___.

Члени комісії: _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Миколаїв – 20__

Оформлення змісту (плану) курсової роботи

До формулювань заголовків розділів і підрозділів курсової роботи висуваються такі основні вимоги: стисліcть, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, із переважанням простих, поширених, послідовне й точне відображення внутрішньої логіки змісту.

Зразок змісту (плану) до сформульованої вище теми

ЗМІСТ

ВСТУП ……. 3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ ЛІТЕРАТУРНОГО АНАЛІЗУ …… 6
1.1. Літературознавчі основи аналізу художнього твору …… 6
1.2. Психолого-педагогічні особливості навчання підлітків …… 9
1.3. Аналіз художнього твору як методична проблема …… 13
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ УМІНЬ АНАЛІЗУВАТИ ХУДОЖНІ ТВОРИ (ОСНОВНА ШКОЛА) …… 20
2.1. Методичні умови для подієвого аналізу літературного твору …… 20
2.2. Модифікований подієвий аналіз літературного твору …… 23
2.2.1. Подієвий аналіз оповідання Є. Гуцала «Лось» у контексті інтерсуб'єктного навчання …… 23
2.2.2. Послідовний аналіз повісті-притчі Б. Харчука «Планетник» і філософської казки А. де Сент-Екзюпері «Маленький принц» на основі компаративного аналізу …… 28
ВИСНОВКИ …… 35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 37
ДОДАТКИ …… 42

Оформлення текстового матеріалу

Скорочення

Для утворення скорочень слів використовуються три основних способи: 1) залишається тільки перша літера слова (рік – р.); 2) залишається частина слова, відкидається закінчення й суфікс (рисунок – рис.); 3) пропускається кілька літер у середині слова, замість яких ставиться дефіс (університет – ун-т).

У тексті курсової роботи можуть траплятись такі види скорочень: літерні абревіатури (МДУ); складноскорочені слова (завкафедрою); умовні графічні скорочення за початковими літерами слів та скорочення за частинами слів і початковими літерами (і т.д. – і так далі, ст. – століття, рр. – роки).

Таблиці

Цифровий матеріал допускається оформляти у вигляді таблиць, але вміщувати слід тільки ті таблиці, котрі важко передати текстом. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над нею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово „Таблиця" починають з великої літери. Назву не підкреслюють. Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони становлять одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш, при цьому її назву вміщують тільки над її першою частиною, а над іншими пишуть слова „Продовження табл..." і вказують номер таблиці, наприклад: „Продовження табл. 1.2".

Цитати

Цитата – дослівний уривок з тексту, твору або чиїсь слова, що наводяться без змін на письмі чи усно. Цитати використовують для підтвердження власних аргументів посиланнями на авторитетне джерело. Науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, щоб не спотворити зміст, закладений автором. Загальні вимоги до цитування:

1) текст цитати починається і закінчується лапками й наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання; наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку (у цих випадках використовується також вираз „так званий");

2) цитування має бути повним, без довільного скорочення авторського тексту; пропуск слів, речень без перекручень думок автора допускається і позначається трьома крапками, що можуть ставитись у будь-якому місці цитати;

3) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

4) при непрямому цитуванні (переказі, викладенні думок інших авторів своїми словами) слід бути гранично точним у викладенні думок автора і давати відповідні посилання на джерело;

5) цитування не повинне бути ні надмірним, ні недостатнім.

Бібліографічні посилання

Ними є сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю, розглядуваний або згадуваний у тексті роботи інший документ (його частини або групи документів), необхідний для їх загальної характеристики, ідентифікації й пошуку. Студент повинен давати посилання на джерела, матеріали з яких наводяться в дослідженні, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, завдання і питання курсової. Такі посилання дають змогу відшукати документи й визначити достовірність відомостей про цитування документа, надають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, обсяг, інші вихідні дані. Якщо використовують відомості з джерел, що мають велику кількість сторінок, то в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, на які є посилання в роботі, наприклад [2, с. 18; 15, с. 250]. Посилання в тексті курсової на джерела слід позначити порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, „...у працях [1-6]...".

Допускається наводити посилання на джерела у виносках, при цьому його оформлення має відповідати бібліографічному описові за переліком посилань із зазначенням номера. Наприклад, цитата в тексті: „Сучасні класифікації складнопідрядних речень пов'язані зі структурно-семантичною класифікацією, яка теж репрезентована різними варіантами" [15][1].

Відповідний опис у переліку посилань:

15. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підруч. – К.: Академія, 2004. – 408 с.

Відповідне подання виноски.

Оформлення списку використаних джерел

Джерела слід розміщувати в списку одним із таких способів: а) у порядку появи посилань у тексті; б) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи назв. Бібліографічний опис складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи. Дотримання цих вимог для студента-дослідника є обов'язковим.

Орієнтовний графік виконання й захисту курсових робіт:

- вибір теми курсової роботи, добір основної літератури, укладання робочої картотеки, збір фактичного матеріалу – **вересень-жовтень**;
- конспектування й аналіз літератури з теми; класифікація накопиченого фактичного матеріалу; складання попереднього плану роботи – **жовтень-листопад**;
- написання вступу – **листопад-грудень**;
- написання основної частини – **грудень-лютий**;
- доповнення вступу, формулювання висновків – **березень**;
- оформлення списку використаних джерел та додатків – **березень-квітень**;
- редагування тексту та його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника; підготовка до захисту – **квітень-початок травня**;
- захист курсового проекта – **перша половина травня**.

6.4. Захист курсової роботи бакалавра

Студент подає курсову роботу бакалавра відповідно до графіка на перевірку науковому керівнику, який має рекомендувати її до захисту.

Захист курсової роботи проводиться відповідно до графіка, затвердженого кафедрою, в присутності комісії у складі керівника і двох-трьох членів кафедри.

Процедура захисту включає

- доповідь студента про зміст роботи;
- запитання до автора;
- оголошення відгуку наукового керівника або його виступ;
- відповіді студента на запитання членів комісії з захисту курсової роботи;
- заключне слово студента;
- рішення комісії про оцінку роботи.

Вступне слово необхідно підготувати заздалегідь у формі виступу, в якому доцільно вирізнити такі важливі питання: обґрунтування актуальності теми дослідження; мету, завдання, об'єкт, предмет, методологію; що вдалося встановити, виявити, довести; з якими труднощами довелося зіткнутися в процесі дослідження. У виступі мають міститися також відповіді на основні зауваження наукового керівника. Доповідь студента не повинна перевищувати за часом 7–10 хвилин.

Результати захисту курсової роботи визначаються відповідно до шкали оцінювання (національна та ECTS). Оцінка за курсову роботу заноситься до залікової книжки студента і залікову відомість.

Захищені курсові роботи здаються на кафедру і зберігаються там.

---

[1] [15] Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підруч. – К.: Академія, 2004. – С. 250.

Запам'ятай!

Курсова робота виконується в обсязі 25-30 сторінок тексту без урахування додатків і списку використаних джерел. На написання вступу приблизно відводиться від 3 до 5 сторінок, основної частини – 20-25 сторінок, висновків – 2-3 сторінки.

Висновки

1. Курсову роботу друкують на одній стороні аркуша білого паперу формату А 4, до 30-ти рядків на сторінці, рекомендований шрифт – Times New Roman Cyr текстового редактора Word розміру 14 пунктів (1,8 мм) із полуторним міжрядковим інтервалом (обсяг 25-30 сторінок).
2. Заголовки структурних частин „ЗМІСТ", „ВСТУП", „РОЗДІЛ" і под. друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) в підбір до тексту з абзацного виступу без крапки в кінці.
3. До формулювань заголовків розділів і підрозділів курсової роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень, із переважанням простих, поширених, послідовне й точне відображення внутрішньої логіки змісту.
4. Цитата – дослівний уривок з тексту, твору або чиїсь слова, що наводяться без змін на письмі чи усно. Цитати використовують для підтвердження власних аргументів посиланнями на авторитетне джерело.
5. Джерела слід розміщувати в списку одним із таких способів: а) у порядку появи посилань у тексті; б) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів чи назв. Бібліографічний опис складають відповідно до чинних стандартів із бібліотечної та видавничої справи.

Питання для самоперевірки

1. Які вимоги висуваються до оформлення титульної сторінки курсової роботи?
2. Що слід розуміти під цитатою?

Питання для обговорення у форумі

Які типові помилки можуть виникнути в написанні та оформленні курсової роботи?

Література

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник для студ. екон. спец. вузів. – К.: Вища шк., 1997. – 271 с.
2. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
3. Конобродська В. Курсова і дипломна роботи з етнолінгвістики: Навч. посіб. – Житомир : Полісся, 2003. – 236 с.
4. Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005.
5. Тематика та методичні поради до написання курсових робіт з української мови : для викладачів і студентів філологічних факультетів педагогічних інститутів / упоряд. М.І.Пентилюк, В.О.Нагіна. – К., 1990. – 52 с.
6. Штонь О.П., Буда В.А. Курсова робота з української мови: Навч.-метод. посіб. для студентів-філологів. – Тернопіль, 2000. – 21 с.

Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для контрольних робіт

Тест № 1
Тема: Наука як сфера людськлї діяльності

1. Найпоширенішим є розподіл усіх наук на науки про:
А) природу, суспільство і мислення;
Б) людину, світ і техніку;
В) суспільство, всесвіт, природу.

2. Перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відбиття у свідомості людини – це:
А) пізнання;
Б) знання;
В) методика.

3. Наука є результатом суспільного...
А) розподілу праці;
Б) розшарування;
В) мислення.

4. Основною і рушійною силою пізнання є...
А) теорія;
Б) розуміння;
В) практика.

5. Наукове знання може бути:
А) вагоме і невагоме;
Б) відносне і абсолютне;
В) теоретичне і практичне.

6. Наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ або причин, які зумовлюють даний наслідок, називається...
А) Гіпотезою;
Б) науковою ідеєю;
В) теорією.

7. Теорію розглядають як сукупність узагальнюючих положень, що утворюють...
А) науку або її розділ;
Б) розумову діяльність;
В) судження.

8. Під принципом у науковій теорії розуміють найабстрактніше визначення...
А) наукової концепції;
Б) ідеї;
В) поняття.

9. Думка, відбита в узагальненій формі, є..
А) знанням;
Б) теорією;
В) поняттям.

10. Розрізняють дві форми наукових дослілджень – ...:
А) передбачувані й непередбачувані;
Б) технічні й гуманітарні;
В) фундаментальні і прикладні.

11. Залучення студентів до НДД здійснюється через:
А) засоби масової комунікації;
Б) академічну групу;
В) вчену раду університету.

12. НДДР студентів у межах навчального процесу передбачає...
А) участь у роботі наукових гуртків та проблемних груп;
Б) написання статей та інших публікацій;
В) написання рефератів, підготовку курсових та дипломних робіт.

Тест № 2
Тема: Психологія, технологія і методологія наукової творчості
1. Наукове виробництво, що передбачає плановість в роботі, - це...:
А) творчість;
Б) мислення;
В) динамічність.

2. Своєчасне і якісне виконання плану роботи, доручень наукового керівника – це...:
А) честолюбство;
Б) пунктуальність, ретельність;
В) ініціативність.

3. Одними з важливих якостей науковця є:
А) комунікабельність та допитливість;
Б) сміливість і беззастережність;
В) привабливість і краса.

4. Методологія у перекладі з грецької означає...Основною і рушійною силою пізнання є...
А) спосіб і праця;
Б) метод і застосування;
В) метод і наука.

5. Основне положення, на якому базується наукове дослідження, називається...:
А) метою дослідження;
Б) методологічною основою;
В) теорією дослідження.

6. Метод відповідає на питання:
А) Як пізнавати?
Б) Коли пізнавати?
В) З якою метою пізнавати?

7. За ознакою способу реалізації розрізняють...
А) логіко-аналітичні, візуальні та експериментально ігрові методи;
Б) первинні і вторинні;
В) етапні й універсальні.

8. До методів емпіричного дослідження належать...
А) абстрагування й моделювання;
Б) спостереження й експеримент;
В) аналіз і синтез.

9. На етапі збору фактичного матеріалу і його первинної систематизації часто використовують метод..
А) спостереження;
Б) індукції;
В) опитування.

10. Принцип репрезентативності полягає у ...:
А) дотриманні норм сучасної української літературної мови;
Б) належному представленні наукового дослідження на розгляд;
В) достатності фактичного матеріалу.

11. Метод пізнання, який дає змогу поділити предмет на частини, називається...:
А) абстрагуванням;
Б) аналізом;
В) синтезом.

12. Перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу в цілому, називається...
А) дедукцією;
Б) ідеалізацією;
В) індукцією.

Тест № 3
Тема: Наукова стаття, доповідь, реферат, курсова робота
1. Наукова стаття має завершуватися...
А) конкретними висновками і рекомендаціями;
Б) формулюванням актуальності дослідження;
В) переліком питань для подальших досліджень.

2. Рекомендований обсяг тез наукової доповіді..
А) 8-10 сторінок;
Б) 2-3 сторінки;
В) необмежена кількість сторінок.

3. Розрізняють такі види доповідей:
А) звітні, поточні, на наукові теми;
Б) публічні й непублічні;
В) усні й письмові.

4. Який із видів рефератів найповніше розкриває зміст документа, містить основні фактичні та теоретичні відомості?
А) розширений;
Б) зведений;
В) інформативний.

5. Реферат починається з...
А) методологічної основи;

Б) викладу сутності проблеми;
В) додатків.

6. Кожна цитата обов'язково супроводжується...
А) посиланням на джерело;
Б) власними думками;
В) висновками.

7. Процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення, є...
А) об'єктом дослідження;
Б) предметом дослідження;
В) метою дослідження.

8. Головний підрозділ курсової роботи, у якому розкривається її основний зміст, це – ...
А) Вступ;
Б) основна частина;
В) висновки.

9. Орієнтовний обсяг курсової роботи...
А) 10-15 сторінок;
Б) 45-50 сторінок;
В) 25-30 сторінок.

10. Не є обов'язковим елементом курсової роботи – ...
А) висновки;
Б) список використаних джерел;
В) додатки.

11. Характером фактичного матеріалу, умовами й метою певного дослідження диктується вибір...
А) списку використаних джерел;
Б) методів дослідження;
В) об'єкта й предмета дослідження.

12. Характеризує співвідношення між тим, що з даної проблеми вже відомо, а що досліджується студентом вперше...
А) мета дослідження;
Б) тема дослідження;
В) актуальність.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: **Наука як сфера людської діяльності**

План

1. Загальне поняття про науку. Ознаки науки.
2. Процес пізнання та його складові.
3. Основні поняття науки.
4. Науково-дослідницька діяльність студентів: структура, зміст і форми.

Знати: основні поняття, пов'язані з наукою, процесом пізнання, науково-дослідницькою діяльністю студентів.

Уміти: характеризувати основні ознаки науки як специфічної сфери людської діяльності, її основні поняття та особливості структури процесу пізнання; розкривати зміст та особливості, структуру, форми, завдання й напрями науково-дослідницької діяльності студентів.

Ключові слова	Наука, наукове пізнання, наукова ідея, гіпотеза, судження, теорія, наукова концепція, науково-дослідницька діяльність студентів, науково-організаційні заходи, науково-дослідницька робота, науковий гурток, художньо-творча діяльність.

Завдання:

1. Підготувати усні зв'язні відповіді на питання плану заняття.
2. Виконати самостійну роботу з теми заняття.
3. Підібрати вправи та завдання з вузівських підручників мовно-літературного характеру, що містять елементи проблемного пошуку (3-5 зразків). Виконати два завдання на вибір.

Проблемні питання

1. Назвіть основні завдання наукознавства.
2. Перерахуйте основні ознаки науки.
3. У чому полягає діалектика процесу пізнання?
4. Що належить до основних результатів наукових досліджень?
5. Хто є суб'єктами наукової діяльності?
6. Назвіть основні завдання НДДС.
7. Назвіть, якою є структура НДДС у вищих навчальних закладах.
8. Охарактеризуйте особливості роботи студентського науково-творчого товариства.
9. Як здійснюється залучення студентів до НДД?
10. Яке значення має наукова і матеріально-технічна база ВНЗ для проведення НДДС?
11. Чи потрібні у ВНЗ наукові гуртки, проблемні групи та творчі секції? Чи хотілося б вам бути задіяним у роботі цих форм?

Література

1. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
2. Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005.
3. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.

4. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.

Практичні заняття № 2-3

Тема: **Психологія і технологія наукової творчості.**
Методологія наукового дослідження

План

1. Організація творчої діяльності. Загальні принципи наукової праці.
2. Основні якості, що відповідають статусу науковця.
3. Психологія наукової творчості. Поняття про розумову діяльність.
4. Робочий день науковця. Організація робочого місця науковця.
5. Методологія дослідження. Загальнонаукова та конкретнонаукова методологія.
6. Методи і техніка дослідження.

Знати: основні поняття, пов'язані з психологією і технологією наукової творчості, з методологією наукового дослідження.

Уміти: аналізувати загальні принципи наукової праці, особливості організації наукової творчості; особистісні й творчі якості науковця, психологію наукової творчості; характеризувати методологію, її основні ознаки та функції; різні методи і техніку наукового дослідження.

Ключові слова Творчий підхід, мислення, творчість, самоорганізація, самореалізація, самообмеження, робоче місце науковця, особистісні якості науковця, творчі якості науковця. Методологія, методологічна основа, метод, методика, візуальні методи, експериментально-ігрові методи, математичні методи.

Завдання:

1. Підготувати усні зв'язні відповіді на питання плану заняття.
2. Виконати самостійну роботу з теми заняття.
3..Навести приклади можливого застосування зазначених методів на заняттях (уроках) з української мови чи літератури (по 1 прикладу на кожний):
   -графічних методів;
   -експериментально-ігрових;
   -контент-аналізу;
   -будь-якого методу наукового пізнання (на вибр);
   -будь-якого методу, що застосовується на емпірічному і теоретичному рівнях дослідження.

Проблемні питання

1. Чому плановість в роботі є необхідністю?
2. У чому полягає принцип самоорганізації праці?
3. Перерахуйте найважливіші принципи наукової праці..
4. Які особистісні якості повинен мати науковець?
5. Які якості називаються творчими і чому?
6. Які головні правила організації робочого дня науковця?
7. Що слід вважати робочим місцем науковця?
8. Які функції виконує методологія?
9. У чому полягає різниця між методом і теорією?
10. За якими ознаками поділяються основні типи методів?
11. Назвіть методи наукового пізнання. У чому різниця між загальними і спеціальними методами?
12. Які методи застосовують на емпіричному і теоретичному рівнях досліджень?

Література

1. Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005.
2. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
3. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
4. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.

Практичне заняття № 4

Тема: **Науковий стиль і науковий текст**

План

1. Загальні відомості про науковий стиль.
2. Основні підвиди наукового стилю.
3. Мовні особливості наукового стилю.
4. Використання цитат у наукових текстах.
5. Засоби текстового зв’язку в науковій праці.
6. Використання наукової термінології.

Знати: основні поняття, пов’язані з науковим стилем і науковим текстом.

Уміти: аналізувати науковий стиль та його мовні особливості.

Ключові слова	науковий стиль, суто науковий стиль, науково-популярний стиль, навчально-науковий стиль, науково-діловий стиль, науково-інформативний стиль, науково-довідковий стиль, засоби текстового зв’язку, цитати, наукова термінологія.

Завдання:

1. Підготувати усні зв’язні відповіді на питання плану заняття.
2. Підготувати презентації до висвітлення проблемних питань теми заняття.

Проблемні питання

1. У чому полягає особливість наукового стилю?
2. Які підвиди наукового стилю вам відомі?
3. У яких жанрах реалізується науково-навчальний підстиль?
4. Який підвид наукового стилю використовується для оформлення технічної документації?
5. Які особливості наукового стилю спостерігаються на лексичному рівні?
6. Які існують синтаксичні засоби оформлення наукових текстів?
7. Які вимоги висуваються до оформлення цитат у наукових текстах?
8. Яку роль відіграє використання наукової термінології у науковому стилі?

Література

1. ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. – К. : Держстандарт України, 2016.
2. Жадько В. Основи журналістики та редакційно-видавничої справи / В. Жадько. – К. : СПД Жадько В.О., 2005. – 352 с.
3. Карпенко В. О. Основи редакторської майстерності. Теорія, методика, практика : підруч. / В. О. Карпенко. – К. : Університет “Україна”, 2007. – 431 с.

4. Партико З. В. Загальне редагування. Нормативні основи / З. В. Партико. – Львів : Афіша, 2001. – 416 с.
5. Тимошик М. С. Історія видавничої справи : підруч. / М. С. Тимошик. – К. : Наша культура і наука, 2003. – 496 с.
6. Типология изданий. – М.: Книжная палата, 1990.
7. Зелинська Н.В. Поетика приголомшеного слова . – Львів: Світ, 2000.
8. Богомолова Н.Н. Масова комунікація і спілкування. – М., 1988.
9. Волніна І. А. Про специфіку наукового стилю // Язык і стиль наукової літератури. – М. : Наука, 1977.
10. Научная литература. Язык. Стиль. Жанры. – М., 1985.
11. Научная и производственная литература: Типологическая характеристика. – М. : МПИ, 1975. – 62 с.
12. Редактирование отдельных видов литературы / под ред. Н.М.Сикорского. – М. : Книга, 1987.

Практичне заняття № 5

Тема: **Підготовка публікацій та доповідей**

План

1. Наукова стаття як один із основних видів публікацій. Структурні елементи статті.
2. Наукова доповідь. Тези доповіді.
3. Типові помилки при підготовці публікацій і доповідей.

Знати: основні поняття, пов’язані з написанням наукової статті і тез доповіді.
Уміти: розкривати особливості понять «наукова стаття», «тези наукової доповіді», «доповідь», «реферат»; характеризувати їх структурні елементи та методику роботи над ними.
Ключові слова Наукова стаття, тези наукової доповіді, доповідь.

Завдання:

1. Підготувати усні зв’язні відповіді на питання плану заняття.
2. Підібрати наукову статтю (українських мовознавців чи літературознавців) і виконати її аналіз (наявність всіх необхідних структурних елементів**;** дотримання жанрових особливостей).
3. Підібрати одну статтю мовно-літературного характеру на вибір, до якої самостійно скласти тези доповіді (наявність ксерокопії статті у зошиті є обов’язковим).

Проблемні питання

1. Дотримання яких правил вимагає жанр наукової статті?
2. Перерахуйте структурні елементи накової статті.
3. Чи фіксує наукова стаття науковий пріоритет автора? Доведіть.

Література

1. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
3. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с.
4. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К.: Знання, 2006. – 307с.

Практичні заняття № 6-7

Тема: **Підготовка реферату. Техніка написання тексту реферату.**

План

1. Реферат та його види.
2. Структура реферату.
3. Особливості викладу матеріалу в рефераті.

Знати: основні поняття, пов'язані з підготовкою й оформленням реферату.
Уміти: правильно підготувати реферат.
Ключові слова Реферат, інформативний реферат, розширений реферат.

Завдання:

1. Підготувати усні зв'язні відповіді на питання плану заняття.
2. Описати етапи процесу написання свого реферату та шляхи їх реалізації. Відзначити труднощі, з якими довелося зіткнутися під час роботи над рефератом.
3. Виконати самостійну роботу з теми заняття.

Проблемні питання

1. Яку структуру може мати реферат?
2. Які вимоги висуваються до цього виду роботи?
3. Чи слід досліднику висловлювати в рефераті власні думки щодо перспектив розвитку проблеми?

Література

1. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
2. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с.
3. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К.: Знання, 2006. – 307с.

Практичні заняття № 8-9

Тема: **Курсова і дипломна робота (бакалавра, магістра) та етапи роботи над ними**

План

1. Курсова робота як самостійне навчально-наукове дослідження студента.
2. Дипломна робота бакалавра як навчально-наукове дослідження студента вищого рівня.
3. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.
4. Етапи виконання курсової, бакалаврської та магістерської роботи.
5. Мова і стиль наукової роботи.
6. Вимоги до оформлення наукових проектів.

Знати: основні поняття, пов'язані із загальними відомостями про курсове і дипломне дослідження та основними етапами роботи над ними.
Уміти: визначати особливості курсової і дипломної роботи як кваліфікаційних досліджень; розкривати відомості про вступну частину наукового дослідженн та її складові, основну частину, висновки, список використаних джерел і додатки; визначати типові помилки під час написання й оформлення цих робіт.
Ключові слова: курсова робота, дипломна робота, актуальність теми, об'єкт і предмет дослідження, мета і завдання дослідження.

Завдання:

1. Підготувати усні зв'язні відповіді на питання плану заняття.
2. Підібрати 1 тему можливого курсового проекту з української мови чи літератури (на кафедрах ВНЗ).
3. Сформулювати складові вступу, скласти план можливої курсової роботи.
4. Виконати самостійну роботу з теми заняття.

Проблемні питання:

1. Перерахуйте основні етапи роботи над курсовим дослідженням.
2. Якими повинні бути мова і стиль курсової роботи?
3. Які якості визначають культуру наукової мови і чи слід студентові про них пам'ятати під час виконання курсової роботи?
4. Перерахуйте складові частини Вступу до курсової роботи.
5. Що слід враховувати під час визначення й обгрунтування актуальності дослідження?
7. Чим відрізняється предмет дослідження від об'єкта?
6. Які вимоги висуваються до формулювання мети й завдань дослідження?
7. Які методи дослідження варто застосовувати під час написання курсової роботи з української мови, з української літератури, з методики навчання української мови чи літератури?

Література

1. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
3. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.

Практичне заняття № 10

Тема: **Структура курсової, бакалаврської і магістерської роботи**

План

1. Вступ та його складові.
2. Основна частина роботи як її основний підрозділ.
3. Висновки як квінтесенція всього дослідження.
4. Список використаних джерел як суттєва частина роботи.
5. Додатки як елемент проекту.

Знати: основні поняття, пов'язані зі структурою курсової і дипломної роботи.

Уміти: аналізувати структурні компоненти курсового і дипломного дослідження й уміти їх оформляти.

Ключові слова: курсова робота, бакалаврська робота, магістерська робота, вступ, осовна частина, висновки, список використаних джерел, додатки.

Завдання:

1. Підготувати усні зв'язні відповіді на питання плану заняття.
2. Навести письмові приклади оформлення різних типів наукових джерел до мовно-літературної теми на вибір:
   - монографії;
   - посібника з двома і більше авторами;
   - словника чи довідника;
   - складової частини книги;
   - журналу;

- збірки наукових праць.

Проблемні питання:

1. Що є структурними елементами курсової роботи?
2. Чим відрізняється структура курсової роботи від дипломної (бакалавра, магістра)?
3. Які вимоги висуваються до формулювання висновків?

Література

1. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
3. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.

Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів (зокрема, банк тестів, теми рефератів, глосарій)

САМОСТІЙНІ РОБОТИ

Самостійна робота № 1

Тема: **Наукова парадигма й основи роботи в ній**

Завдання:

Підготувати розгорнуте повідомлення на одну із запропонованих тем на вибір:

1. Наука як одна з форм людської свідомості.
2. Наукознавство як окрема спеціальна дисципліна.
3. Класифікації наук.
4. Зародження й розвиток науки.
5. Наукова комунікація.
6. Наукова школа.
7. Науково-дослідницька робота студентів поза навчальним процесом.
8. Науково-дослідницька робота студентів у межах навчального процесу.
9. Художньо-творча діяльність студнтів.
10. Наукові гуртки та секції як найпоширеніші форми організації науково-дослідницької діяльності студентів.

Підготовка повідомлення передбачає самостійну роботу з бібліографічними джерелами (находженням та опрацюванням).

Література

1. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
3. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.

Самостійна робота № 2

Тема: **Науково-дослідний проект як процес і результат**

Завдання:

Підготувати розгорнуте повідомлення на одну із запропонованих тем на вибір, використовуючи мультимедійні технології:

1. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності.
2. Ділове спілкування та його види.
3. Ділове листування.
4. Ділова розмова по телефону.
5. Філософська методологія.
6. Методи наукового пізнання.
7. Методи теоретичних досліджень.

8. Розвиток науки методології.

Література

1. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
2. Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005.
3. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
4. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.

Самостійна робота № 3

Тема: **Науковий реферат: підготовка і презентація**

Завдання:

1. Написати й підготувати до захисту реферат на вільну тему мовно-літературної проблематики з урахуванням вимог до цього жанру наукової діяльності.
2. Обґрунтувати структуру реферату, запропонувати аналітичний коментар процесу його написання.

Література

1. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
2. Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005.
3. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
4. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
5. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
6. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с.

Самостійна робота № 4

Тема: **Виконання і презентація наукової статті. Доповідь**

(модель статті / стаття, презентація; доповідь)

Завдання:

3. Написати й підготувати до захисту реферат на вільну тему мовно-літературної проблематики з урахуванням вимог до цього жанру наукової діяльності.

4. Обґрунтувати структуру реферату, запропонувати аналітичний коментар процесу його написання.

Література

1. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
2. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
3. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.

Самостійна робота № 5

Тема: **Специфіка форми і змісту курсової роботи**

Завдання:

1. Вивчити вимоги до оформлення курсової роботи (з конспектом матеріалу) за планом:
   – Загальні вимоги й технічні параметри.
   – Оформлення титульної сторінки.
   – Оформлення плану роботи.
   – Оформлення текстового матеріалу.
   – Оформлення списку використаних джерел.

2. Запропонувати для коментування-„захисту” на практичному занятті оригінальний курсовий проект, базові структурні складники якого презентувати в мультимедіапрезентації.

Література

1. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
2. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
3. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.

Контрольні завдання до практичних занять, завдання для заліків

Контрольна робота (приклади орієнтовних питань)

1. Поясніть значення поняття наукової парадигми (на прикладі філологічної сфери).
2. Схарактеризуйте критерії поняття „наукове знання” та поясніть парадоксальне поєднання в ньому абсолютності й відносності.
3. Змоделюйте й опишіть 2 оригінальні ситуації, в яких навчально-пізнавальна діяльність студента переростає в наукову (науково-дослідницьку).

Залікові питання з курсу

1. Загальне поняття про науку. Ознаки науки.
2. Процес пізнання та його складові.
3. Основні поняття науки.
4. Науково-дослідницька діяльність студентів: структура, зміст і форми.
5. Організація творчої діяльності. Загальні принципи наукової праці.
6. Основні якості, що відповідають статусу науковця.
7. Психологія наукової творчості. Поняття про розумову діяльність.
8. Робочий день науковця. Організація робочого місця науковця.
9. Методологія дослідження. Загальнонаукова та конкретнонаукова методологія.
10. Методи і техніка дослідження.
11. Наукова стаття як один із основних видів публікацій. Структурні елементи статті.
12. Наукова доповідь. Тези доповіді.
13. Типові помилки при підготовці публікацій і доповідей.
14. Реферат та його види.
15. Структура реферату.
16. Особливості викладу матеріалу в рефераті.
17. Курсова робота як самостійне навчально-наукове дослідження студента.
18. Дипломна робота бакалавра як навчально-наукове дослідження студента вищого рівня.
19. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження.
20. Етапи виконання курсової, бакалаврської та магістерської роботи.
21. Мова і стиль наукової роботи.
22. Вимоги до оформлення наукових проектів.
23. Структура курсової, бакалаврської і магістерської роботи

Тематика рефератів

1. Наука як одна з форм людської свідомості.
2. Наукознавство як окрема спеціальна дисципліна.
3. Класифікації наук.
4. Зародження й розвиток науки.
5. Наукова комунікація.
6. Наукова школа.
7. Науково-дослідницька робота студентів поза навчальним процесом.
8. Науково-дослідницька робота студентів у межах навчального процесу.
9. Художньо-творча діяльність студнтів.
10. Наукові гуртки та секції як найпоширеніші форми організації науково-дослідницької діяльності студентів.
11. Оргтехніка, технічні засоби наукової діяльності.
12. Ділове спілкування та його види.
13. Ділове листування.
14. Ділова розмова по телефону.
15. Філософська методологія.
16. Методи наукового пізнання.
17. Методи теоретичних досліджень.
18. Розвиток науки методології.

ГЛОСАРІЙ

- ***Наука*** — це сфера людської діяльності, спрямована на вироблення нових знань про природу, суспільство і мислення.
- ***Знання*** — перевірений практикою результат пізнання дійсності, адекватне її відбиття у свідомості людини. Це — ідеальне відтворення умовною формою узагальнених уявлень про закономірні зв'язки об'єктивної реальності.
- ***Пізнання –*** процес руху людської думки від незнання до знання, в основі якого лежить відбиття і відтворення у свідомості людини об'єктивної дійсності.
- ***Гіпотеза*** — наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють даний наслідок.
- ***Закон*** — внутрішній суттєвий зв'язок явищ, що зумовлює їх закономірний розвиток.
- ***Теорія*** — вчення, система ідей, поглядів, положень, тверджень, спрямованих на тлумачення того чи іншого явища. Це не безпосереднє, а ідеалізоване відображення дійсності. Теорію розглядають як сукупність узагальнюючих положень, що утворюють науку або її розділ. Вона виступає як форма синтетичного знання, в межах якого окремі поняття, гіпотези і закони втрачають колишню автономність і перетворюються на елементи цілісної системи.
- ***Наукова концепція*** — система поглядів, теоретичних положень, основних думок щодо об'єкта дослідження, які об'єднані певною головною ідеєю.
- ***Концептуальність*** — це визначення змісту, суті, смислу того, про що йде мова.
- ***Поняття*** — це думка, відбита в узагальненій формі. Воно відбиває суттєві й необхідні ознаки предметів та явищ, а також взаємозв'язки.
- ***Науковий факт*** — подія чи явище, яке є основою для висновку або підтвердження. Він є елементом, який у сукупності з іншими становить основу наукового знання, відбиває об'єктивні властивості явищ та процесів.
- ***Методологія*** наукового пізнання — вчення про принципи, форми і способи науково-дослідницької діяльності.
- ***Метод*** дослідження — це спосіб застосування старого знання для здобуття нового знання. Він є засобом отримання наукових фактів.
- ***Наукова діяльність*** — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття і використання нових знань.
- ***Наукове дослідження*** — цілеспрямоване пізнання, результати якого виступають як система понять,законів і теорій.
- ***Фундаментальні наукові дослідження*** — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини.
- ***Прикладні наукові дослідження*** — наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття і використання знань для практичних цілей.
- ***Науковий результат*** — нове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.
- ***Науковець*** — це той, хто має відношення до науки, виробляє нові знання, є спеціалістом у певній галузі науки.
- ***Учений*** — фізична особа, яка провадить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження з метою здобуття наукових та (або) науково-технічних результатів.
- ***Науковий працівник*** — учений, який за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно займається науковою, науково-технічною або науково-педагогічною діяльністю та має відповідну кваліфікацію, підтверджену результатами атестації.

- **Науково-дослідницька діяльність студентів** – це навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості; наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом професорів і викладачів.
- **Науково-дослідницька робота** - невід'ємний елемент навчального процесу входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів.
- **Методологія** (гр. — спосіб, метод і — наука, знання) — вчення про правила мислення при створенні теорії науки; це концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.
- **Метод** (гр.) — спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя. Це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання.
- **Методика** (гр.) — сукупність методів, прийомів проведення будь-якої роботи. Методика дослідження — це система правил використання методів, прийомів та операцій.
- **Візуальні, або графічні, методи** — графи, схеми, діаграми, картограми та ін. дають змогу отримати синтезоване уявлення про досліджуваний об'єкт і водночас наочно показати його складові, їхню питому вагу, причинно-наслідкові зв'язки, інтенсивність розподілу компонентів у заданому об'ємі.
- **Експериментально-ігрові методи** безпосередньо стосуються реальних об'єктів, які функціонують у конкретній ситуації, і призначаються для прогнозування результатів.
- **Спостереження** — систематичне цілеспрямоване вивчення об'єкта. Це найелементарніший метод, який є, як правило, складовою інших емпіричних методів.
- **Порівняння** — один із найпоширеніших методів пізнання. Це процес встановлення подібності або відмінності предметів та явищ дійсності, а також знаходження загального, притаманного двом або кільком об'єктам.
- **Вимірювання** — це процедура визначення числового значення певної величини за допомогою одиниці виміру.
- **Експеримент** — це такий метод вивчення об'єкта, який пов'язаний з активним і цілеспрямованим втручанням дослідника в природні умови існування предметів і явищ або створенням штучних умов, необхідних для виявлення його відповідної властивості.
- **Опитування** дає змогу отримати як фактичну інформацію, так і оцінні дані, проводиться в усній або письмовій формі.
- **Тестування –** різновид вибіркового опитування**,** яке проводиться з метою виявлення суттєвих ознак об'єкта, засобів його функціонування, використовується в лабораторних експериментах, коли масове опитування через анкетування неможливе.
- **Кореляційний аналіз** — це процедура для вивчення співвідношення між незалежними змінними.
- **Аналіз** – це метод пізнання, який дає змогу поділити предмет на частини. **Синтез**, навпаки, є наслідком з'єднання окремих частин чи рис предмета в єдине ціле.
- **Індукція –** перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу в цілому.
- **Формалізація** — метод вивчення різноманітних об'єктів шляхом відображення їхньої структури в знаковій формі за допомогою штучних мов, наприклад, мовою математики.
- **Аксіоматичний метод** — метод побудови наукової теорії, за якою деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

- **Наукова стаття** – один із основних видів публікацій. Вона містить виклад проміжних або кінцевих результатів наукового дослідження, висвітлює конкретне окреме питання, фіксує науковий пріоритет автора, робить її матеріал надбанням фахівців.
- **Тези** (гр. – положення, твердження) – це коротко, точно, послідовно сформульовані основні ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.
- **Тези доповіді** – це опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді. Вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях.
- **Доповідь** — документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення.
- **Наукова доповідь** — це публічно виголошене повідомлення, розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання).
- **Реферат** (лат. — доповідати, повідомляти) — короткий виклад змісту одного або декількох документів з певної теми.
- **Курсова робота** – самостійна студентська письмова навчально-наукова робота реферативно-дослідницького характеру з певного курсу або з його окремих розділів, що здійснюється під керівництвом викладача вищого навчального закладу і сприяє глибшому дослідженню конкретної наукової проблеми.
- **Термін** – це слово або словосполучення, що є назвою спеціального поняття певної галузі науки.
- **Об'єкт** – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення, тобто це те, що досліджується загалом. Це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної й теоретичної діяльності студента.
- **Предмет дослідження** – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі й є головними для неї.
- **Методи дослідження** – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного наукового завдання.
- **Основна частина курсової роботи –** це головний підрозділ курсової роботи, у якому розкривається її основний зміст. Він складається з розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (у разі потреби), тобто є розгорнутим описом проведених студентом наукових досліджень.
- **Висновки** – квінтесенція роботи, оскільки містять головні наукові результати, отримані студентом. Висновки мають форму синтезу наукової інформації, накопиченої в основній частині, тобто послідовний, логічний, чіткий виклад усіх результатів та їх співвідношення із загальною метою й конкретними завданнями, сформульованими у вступі.
- **Список використаних джерел** становить одну із суттєвих частин курсової роботи, що відбиває самостійну творчу роботу студента-дослідника.
- **Додатки** не є обов'язковим елементом курсової роботи і не входять до основного ліміту обсягу. Їх доречно робити тоді, коли теоретичний або емпіричний матеріал надто великий і потребує додаткових сторінок. За формою це можуть бути тексти, таблиці, схеми, графіки, ілюстрації тощо.
- **Цитата** – дослівний уривок з тексту, твору або чиїсь слова, що наводяться без змін на письмі чи усно. Цитати використовують для підтвердження власних аргументів посиланнями на авторитетне джерело.
- **Бібліографічні посилання** – це сукупність бібліографічних відомостей про цитовану працю, розглядуваний або згадуваний у тексті роботи інший документ (його частини або групи документів), необхідний для їх загальної характеристики, ідентифікації й пошуку.

КОНЦЕПЦІЯ КУРСУ

Мета вивчення дисципліни „Основи наукових досліджень" – навчити студентів правилам організації науково-дослідницької діяльності, оволодіння ними методологією проведення наукових досліджень, вироблення вмінь та навичок написання рефератів, статей, курсових, бакалаврських, дипломних і магістерських робіт;

виховання у студентів почуття власної гідності, потреби в читанні, інтерес до художнього слова, формування естетичних смаків, високої загальної та читацької культури.

Завдання:

- висвітлити теоретичні основи, питання методики, технології та організації науково-дослідницької діяльності;
- ознайомити студентів з сутністю, послідовністю виконання, підготовкою до захисту бакалаврських, дипломних і магістерських робіт;
- виробити у студентів уміння та навички роботи над рефератом, науковою статтею та доповідями;
- сприяти ґрунтовному оволодінню орфоепічними, орфографічними, лексичними, граматичними й стилістичними нормами сучасної української літературної мови;
- підвищити рівень культури усного й писемного мовлення студентів;
- виробити в студентів уважне й критичне ставлення до свого мовлення й суспільної мовної практики;
- збагатити лексичний запас студентів новими термінами з фахової підготовки;
- навчити студентів самостійно працювати з науковою, навчальною, довідковою літературою.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває відповідними компетентностями:

І. Загальні компетентності:

– Здатність до навчання.
– Здатність працювати самостійно, готовність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень.
– Здатність до аналізу і синтезу.
– Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
– Здатність застосовувати знання на практиці.

ІІ. Фахові компетентності:

- Знання теоретичних основ організації науково-дослідницької діяльності;
- Володіння технологією та методикою організації наукової творчості;
- Знання психологічних основ організації наукової діяльності;
- Уміння і навички здійснення наукових досліджень та оформлення їх результатів у вигляді рефератів, статей, доповідей, курсових і дипломних робіт з урахуванням основних вимог;
- Знання термінологічного апарату навчальної дисципліни;
- Володіння навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми;
- Уміння встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів;
- Здатність використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів;
- Уміння здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу;
- Уміння виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання;
- Здатність удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви.

Методи навчання

- Усний виклад матеріалу, проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, вправи, спостереження над усним мовленням,

спостереження над мовним матеріалом, порівняльний аналіз, інтерактивні імітаційні методи (рольові ігри, ситуативні завдання).

- Дидактичні засоби навчання: перевірка виконання завдань для самостійної роботи і лабораторних занять, тестових завдань, контрольних робіт.

Методичне забезпечення

1. Філологічні дослідження: методологія, інструментарій, організація, апробація : навч.-метод. посібник / МНУ імені В. О. Сухомлинського ; С.В.Підопригора, О.Д.Мхитарян, А.І.Гурдуз та ін. ; заг. ред. О. С. Філатової. – Миколаїв : Іліон, 2015. – 101 с.
2. Навчально-методичний комплекс „Основи наукових досліджень". – URL до електронного варіанта: https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257 .

Рекомендована література

Базова

1. Грищенко І.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 186 с.
2. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв ; за ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с.
3. Корнієнко І. А. Вступ до наукових досліджень : навчально-методичний посібник / І. А. Корнієнко. – Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2013. – 156 с.
4. Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с.
5. Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с.
6. Основні вимоги до дипломних та випускних робіт студентів-філологів: Метод. рекомендації / укл. О.Штонь, В.Буда. – Тернопіль, 2000. – 21 с.
7. Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с.
8. П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с.
9. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
10. Свердан М.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.М. Свердан, М.Р. Свердан. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с.
11. Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с.
12. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Академвидав, 2004. – 208 с.
13. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с.
14. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К.: Знання, 2006. – 307с.

Допоміжна

1. Білуха М.Т. Основи наукових досліджень: Підручник для студ. екон. спец. вузів. – К.: Вища шк., 1997. – 271 с.
2. Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К.: Вища школа, 2001. – 91с.
3. Головащук С.І. Орфографічний словник. – К., 1994.
4. Зубков М. Сучасний російсько-український і українсько-російський словник. – Харків, 2000.
5. Літературознавча енциклопедія: в 2 т. / авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К. : ВЦ „Академія", 2007. – 624 с.
6. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ "Академія", 2007. – 752 с.
7. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К., 1997. – 56 с.

8. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. / укл. В.В.Яременко, О.М.Сліпушко. – К., 1998.
9. Російсько-український і українсько-російський тлумачний словник / за заг.ред. Л.Г.Савченко. – Х., 2004.
10. Російсько-український словник наукової термінології : в 3 т. – К., 1994-1998.
11. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінів-сполучень / за ред. Л.М.Пустовіт. – К., 2000.
12. Словник труднощів української мови / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К., 1992.
13. Словник української мови: в 11 т. – К., 1970-1980.
14. Українська мова. Енциклопедія. – К., 2000.
15. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С.Я.Єрмоленко. – К., 2001.
16. Український правопис. – К., 2000.

Інформаційні ресурси

1. Посилання на сайт викладача: https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257 .
2. Підручники, посібники:
   – Горбатенко І.Ю., Івашина Г.О. Основи наукових досліджень. – К. : Вища школа, 2001. – 91 с. (10 прим. у бібл.).
   – Грищенко І.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник / І.М. Грищенко, О.М. Григоренко, В.А. Борисенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 186 с. – (10 прим. у бібл.).
   – Єріна А.М. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / А.М. Єріна, В.Б. Захожай, Д.Л. Єрін. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с. (1 прим. у бібл.).
   – Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 4-е вид., перероб. і доп. – К.: Професіонал, 2007. – 240 с. (15 прим. у бібл.)
   – Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв; За ред. В.О. Дроздова. – 5-е вид. – К. : Професіонал, 2008. – 240 с. (10 прим. у бібл.)
   – Колесников О.В. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Колесников. – 2-е вид., виправ. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 144с. (11 прим. у бібл.)
   – Корнієнко І.А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколаїв, 2005. (1 прим. у бібл.)
   – Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Крушельницька. – К.: Кондор, 2009. – 206 с. (8 прим. у бібл.)
   – Крушельницька О.В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Кондор, 2003. – 192 с. (2 прим. у бібл.)
   – Основи методології та організації наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / За ред. А. Конверського. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с. (10 прим. у бібл.)
   – Основи наукових досліджень. Організація самостійної та наукової роботи студента: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Чорненький Я.Я., Чорненька Н.В., Рибак С.Б. та ін. – К.: Професіонал, 2007. – 208 с. (10 прим. у бібл.)
   – Пилипчук М.І. Основи наукових досліджень : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.І. Пилипчук, А.С. Григор'єв, В.В. Шостак. – К.: Знання, 2007. – 270 с. (6 прим. у бібл.)
   – Практичні рекомендації з підготовки і захисту магістерської роботи : Для спеціальності ПМСО. Історія / Уклад. О.М. Караульна. – Миколаїв: Іліон, 2008. – 36 с. (3 прим. у бібл.)
   – П'ятницька-Позднякова І.С. Основи наукових досліджень у вищій школі: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ЦНЛ, 2003. – 116 с. (1 прим. у бібл.)

– Романчиков В.І. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с. (6 прим. у бібл.)
– Свердан М.М. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / М.М. Свердан, М.Р. Свердан. – Чернівці: Рута, 2006. – 352 с. (1 прим. у бібл.)
– Соловйов С.М. Основи наукових досліджень : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / С.М. Соловйов. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 176 с. (10 прим. у бібл.)
– Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с. (9 прим. у бібл.)
– Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К. : Слово, 2004. – 240 с. (10 прим. у бібл.)
– Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 3-тє вид., стереотип. – К. : Знання-Прес, 2003. – 295 с. (10 прим. у бібл.)
– Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.М. Шейко, Н.М. Кушнаренко. – 5-те вид., стереотип. – К. : Знання, 2006. – 307 с. (1 прим. у бібл.)

3. Електронні підручники, посібники, статті:
   1. Колісніченко Е. В. Основи наукових досліджень. Опорний конспект лекцій. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – URL : www.essuir.sumdu.edu.ua/retrieve/62596/Kolisnichenko.doc
   2. Романчиков В.І. Основи наукових досліджень. Навч.посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с. – URL : https://nmetau.edu.ua/file/romanchikov_osnovi_naukovih_doslidzhen.pdf
   3. Основи наукових досліджень: Конспект. / упоряд. : д.т.н,, проф.. Пістунов Ігор Миколайович. – Дніпропетровськ. 2007. – URL : www.library.dgtu.donetsk.ua/bibl.../osnnaukdosldnepr.pdf
   4. Марцин В. С. Основи наукових досліджень: Навч.посіб. – Л. : Ромус-поліграф, 2002 – 128 с. – URL : imath.kiev.ua/~golub/ref/martsin.pdf
   5. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. — К., 2010. – 352 с. – URL : biology.univ.kiev.ua/images/stories/.../konversky_osn_metod_ta_org_nayk_dosl.pdf
   2. Основи наукових досліджень. Програма, плани лабораторних занять, короткі теоретичні відомості, а також методичні рекомендації до виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів денної форми навчання. – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань : КопіЦентр, 2012. – 42 с. – URL : dspace.udpu.org.ua:8080/.../Osnovy_naukovykh_doslidzhe..
   3. Методика та методологія наукових досліджень : Бібліографічнийпокажчик / уклад. С.С. Гордєй. – Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2010. – 18 с. – URL : librarymnu.kl.com.ua/Documents/.../nauk_doslid2.doc
   4. Корнієнко І. А. Наукові основи курсової роботи (українська мова): Методичні рекомендації для студентів філологічного факультету. – Миколоаїв, 2005. – 36 с. – URL : uadocs.exdat.com/docs/index-411531.html